

GÖTEBORGS UNIVERSITET

HANDELSHÖGSKOLAN

Cirkulär ekonomi i företags årsredovisningar

En studie av hur företag rapporterar kring den cirkulära ekonomin till externa intressenter

Kandidatuppsats i Redovisning

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Vårterminen 2021

Författare:

Micaela Selenius
Victoria Leimalm

Handledare: Peter Beusch

Sammanfattning

Titel: Cirkulär ekonomi i företags årsredovisningar – En studie av hur företag rapporterar kring den cirkulära ekonomin till externa intressenter

Författare: Micaela Selenius och Victoria Leimalm

Handledare: Peter Beusch

Bakgrund och problemdiskussion: Flera intressenter har uppmärksammat behovet av en cirkulär ekonomi för att uppnå en hållbar tillväxt i samhället. Med en cirkulär ekonomi avses att frikoppla ökad resursförbrukning från ekonomisk tillväxt. Företag beskrivs vara väsentliga aktörer för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. När företag implementerar cirkulära affärsmodeller uppstår nya behov hos externa intressenter att kunna utvärdera de modeller företagen applicerar. Företagens rapportering kring cirkulär ekonomi i årsredovisningar är en viktig informationskälla för externa intressenter vid utvärdering av de cirkulära modeller företag applicerat. Samtidigt har användbarheten och trovärdigheten i den icke-finansiella information företag rapporterar i årsredovisningar diskuterats. Företagens agerande för ökad hållbarhet och hur de rapporterar kring det har tidvis lyfts fram som inkonsekvent. Detta till följd av olika faktorer i företagets omgivning som kan påverka rapporteringens utformning. Det blir därmed av intresse att studera på vilka sätt företag rapporterar kring cirkulär ekonomi i sina årsredovisningar samt möjliga faktorer bakom dess utformning.

Syfte: Syftet med studien är att beskriva hur företag rapporterar kring cirkulär ekonomi samt att utifrån den rapportering som sker identifiera möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning.

Metod: För att beskriva hur företag rapporterar kring cirkulär ekonomi har en innehållsanalys använts som metod. En innehållsanalys har följaktligen gjorts av årsredovisningar från 14 olika företag verksamma inom tillverkningsindustrin i Sverige.

Resultat och slutsats: Företagens rapportering kring cirkulär ekonomi utgår främst från diskussioner kring cirkularitet och åtgärder för ökad cirkularitet. Uttryckliga hänvisningar till den cirkulära ekonomin förekommer, men är begränsad. Implementering av cirkulära affärsmodeller behandlas även stundtals i rapporteringen. Företagen rapporterar mest frekvent kring åtgärder för minskad resursförbrukning genom innovativ produktdesign, förnybara material samt förnybara energikällor. Det rapporteras även i stor utsträckning kring åtgärder för ökad återvinning av material och produkter. Rapportering kring återanvändning av produkter är mer begränsad. Möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning kan vara att företag rapporterar utifrån vad som är etablerad praxis i branschen samt att rapporteringen kan påverkas av motstridiga förväntningar från externa intressenter.

Nyckelord: Hållbarhetsredovisning, cirkulär ekonomi, cirkulära aktiviteter, innehållsanalys

Abstract

Title: Circular economy in corporations' annual reports - A study of how corporations report about the circular economy to external stakeholders

Authors: Micaela Selenius and Victoria Leimalm

Supervisor: Peter Beusch

Background and problem: In order to achieve sustainable growth in society, several international organizations have acknowledged the need for a circular economy. In a circular economy resource utilization is decoupled from economic growth. To achieve a transition toward a circular economy the actions taken by corporations are considered essential. When corporations start to implement circular business models in their operations, external stakeholders will need to evaluate the newly implemented business models. To external stakeholders a corporation's annual report could constitute an increasingly important source of information, in order to evaluate the adoption of circular business models. Moreover, the usefulness and credibility of the non-financial information reported in corporations' annual reports have been questioned. The information given regarding sustainability in annual reports, has sometimes been considered inconsistent with the corresponding actions taken by corporations. Various factors in the context in which corporations operate could affect the way the reporting has been designed. Therefore, it is of interest to study how the circular economy concept is reported in corporations' annual reports and possible contributing factors to how the reporting has been designed.

Purpose: The purpose of this paper is to describe how corporations report about the circular economy in their annual reports and to identify possible contributing factors to how the reporting of the circular economy has been designed.

Method: In order to describe how corporations report about the circular economy a content analysis has been conducted. The annual reports of 14 different corporations in the manufacturing industry in Sweden have been analyzed.

Findings: The information about the circular economy, mainly consists of discussions about measures to increase circularity. The circular economy is sometimes mentioned explicitly in the annual reports. The most frequently mentioned measures for increased circularity are the adoption of sustainable product design and increased use of renewable resources. Recycling of materials and products is also reported frequently. However, information about reusing products and the adoption of circular business models is limited. A possible contributing factor to how the reporting about the circular economy has been designed, could be an adoption of best practices in the industry. Moreover, conflicting stakeholder demands could also contribute to the way the reporting of the circular economy has been conducted.

Keywords: Sustainability reporting, circular economy, circular economy activities, content analysis

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion	2
1.3 Syfte	3
1.4 Frågeställningar	3
2. Referensram	4
2.1 Cirkulär ekonomi	4
2.1.1 Konceptet cirkulär ekonomi	4
2.1.2 Cirkulär ekonomi utifrån olika system i ekonomin	5
2.1.3 Cirkulära aktiviteter	5
2.1.4 Cirkulära affärsmodeller	6
2.2 Cirkulär ekonomi i redovisning och årsrapporter	7
2.3 Faktorer bakom redovisningens utformning	8
2.3.1 Legitimitet, institutioner och intressenter	8
2.3.2 Organisatoriska fasader	9
2.4 Analysmodell	10
3. Metod och datainsamling	12
3.1 Metodval	12
3.2 Urval	13
3.2.1 Urval av branscher och företag	13
3.2.2 Urval av rapporter	14
3.3 Innehållsanalysens genomförande	15
3.3.1 Utformning av innehållsanalysen	15
3.3.2 Pilotstudie och kodningsmanual	16
3.4 Metoddiskussion	17
4. Empiri	19
4.1 Transportmedelsindustrin	19
4.2 Maskinindustrin	21
4.3 Elektronikindustrin	23
4.4 Stålindustrin	24
4.5 Massa- och pappersindustrin	26

4.6 Jämförelse av branschernas rapportering kring cirkulär ekonomi	28
5. Analys och diskussion	30
5.1 Rapportering kring cirkulär ekonomi	30
5.2 Möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning	31
6. Slutsats	34
6.1 Slutsats	34
6.2 Förslag till vidare forskning	34
Källförteckning	36

1. Inledning

I det här kapitlet presenteras en bakgrund till relevansen av företags rapportering kring cirkulär ekonomi i årsredovisningar. Vidare diskuteras ämnet i en problemdiskussion. Utifrån problemdiskussionen formuleras syftet samt tillhörande frågeställningar.

1.1 Bakgrund

Flera av dagens ekonomiska aktiviteter har utformats utifrån en modell där resurser utvinns och bearbetas i produktion för att sedan distribueras och konsumeras utan att återanvändning av resurser sker under processens gång. Den beskrivna modellen baseras på ett linjärt tillvägagångssätt och står i kontrast till den cirkulära modell som idag förespråkas av flera aktörer. Den cirkulära modellen utgår från att råvaror, material och produkter återvinns och återanvänds i samtliga delar av värdekedjan för att minska den resursförbrukning som uppstår. I en cirkulär ekonomi frikopplas ökad resursförbrukning från ekonomisk tillväxt för att främja en hållbar utveckling i samhället (Dagilene, Frenzel, Sutiene & Wnuk-Pel, 2020).

Flera statliga organisationer och myndigheter har uppmärksammat behovet av en cirkulär ekonomi för att uppnå en hållbar tillväxt i samhället. Den Europeiska Unionen har tagit fram en handlingsplan för en cirkulär ekonomi, som utgör en av de mest centrala delarna av Europas nya agenda för en hållbar tillväxt (Europeiska kommissionen, u.å.). I syfte att driva omställningen till en cirkulär ekonomi har även den Europeiska investeringsbanken allokerat kapital till projekt, som avser att ta fram innovativa cirkulära affärsmodeller i företag samt utveckla nya processer för resurshantering (Europeiska investeringsbanken, 2020). Sveriges regering har dessutom beslutat om en nationell strategi för en övergång till en cirkulär ekonomi i syfte att uppnå flera av de globala hållbarhetsmålen. Strategin fokuserar på hållbar produktion och produktdesign samt framhåller den cirkulära ekonomin som en drivkraft för näringslivet genom utvecklingen av cirkulära affärsmodeller (Regeringskansliet, 2020).

Företag har uppmärksammat som väsentliga aktörer för utvecklingen och verkställandet av den cirkulära ekonomin. Det har tidvis lyfts fram att definitioner och förståelse kring hållbar utveckling varit spridd och därmed försvårat för företag att övergå till mer hållbara verksamheter. Intresset för konceptet cirkulär ekonomi har därför ökat då modellen ses som ett möjligt tillvägagångssätt för företag att operationalisera hållbar utveckling i sina verksamheter (Kirchherr, Reike & Hekkert, 2017).

För flera företag innebär en omställning till en cirkulär ekonomi omfattande förändringar i befintliga produktionsprocesser och affärsmodeller. Företagens implementering av cirkulära modeller innebär att de behöver definiera och mäta de investeringar samt aktiviteter som sker för att verkställa den cirkulära modellen. Företagens rapportering kring cirkulär ekonomi förväntas därmed bli mer relevant när de tillämpar cirkulära modeller (Scarpellini, Marín-Vinuesa, Aranda-Usón & Portillo-Tarragona, 2020).

Antalet företag som nämner cirkulär ekonomi i sina hållbarhetsrapporter har stegvis ökat i takt med att konceptet etablerats (Stewart & Niero, 2018). Vidare har företagens behov av att rapportera kring hållbarhetsrelaterade frågor blivit större och allt fler företag ger årligen ut

hållbarhetsrapporter. Den Europeiska kommissionens direktiv kring icke-finansiell rapportering har lett till att fler företag behöver avge en hållbarhetsrapport. Till följd av direktivet behöver större företag i Sverige avge en hållbarhetsrapport eller en tydlig hänvisning till en hållbarhetsrapport sedan år 2017 (Bolagsverket, u.å.; Europeiska Kommissionen, u.å.).

1.2 Problemdiskussion

Stewart och Niero (2018) menar att företagens centrala roll i övergången till en cirkulär ekonomi leder till ett ökat intresse hos externa intressenter att bilda sig en uppfattning om hur företagen tillämpar konceptet i sina verksamheter. Viktiga externa intressenter till företag i en cirkulär ekonomi kan vara regeringar, konsumenter samt andra företag (Geissdoerfer, Savaget, Bocken & Hultnik, 2017). Stewart och Niero (2018) beskriver vidare årsredovisningar som en av de mer betydande informationskanalerna ett företag kan använda sig av för att informera om sitt hållbara agerande till externa intressenter. Comas Martí och Seifert (2013) konstaterar att företagens rapportering i årsredovisningar, gällande de strategier och aktiviteter som tillämpas för en mer hållbar verksamhet, har varit föremål för tidigare forskning. Forskningen har delvis sett till hur företag rapporterar om miljömässiga aspekter relaterade till den värdekedja de är verksamma i samt på vilka sätt livscykelhantering sker för produkter i samtliga delar av värdekedjan.

Företagens rapportering kring konceptet cirkulär ekonomi har inte studerats i samma utsträckning som övriga aspekter av hållbarhetsrapporteringen. Flera studier har uppmärksammat bristen på forskning kring hur organisationer rapporterar om cirkulär ekonomi (Dagiliene m.fl., 2020; Stewart & Niero, 2018). Tidigare forskning som behandlat företagens rapportering i årsredovisningar kring cirkulär ekonomi har främst sett till i vilken utsträckning konceptet har beskrivits. Detta har gjorts inom branscher såsom informations- och kommunikationsteknologi, detaljhandel och tillverkningsindustri (Sihvonen & Partanen, 2017; Stewart & Niero, 2018; Dagiliene m.fl., 2020). Områden som uppmärksammas för vidare forskning är exempelvis nivån på kvaliteten i rapporteringen och de skillnader som finns mellan olika industrier i hur företagens rapportering kring cirkulär ekonomi ser ut (Wang, Che, Fan & Gu, 2014).

Vidare har användbarheten och trovärdigheten i den icke-finansiella information företag rapporterar diskuterats i tidigare forskning. Detta då företagens hållbara agerande och den information som ges kring agerandet tidvis har lyfts fram som inkonsekvent till följd av diverse faktorer i omgivningen. Företagens rapportering kring hållbarhetsrelaterade frågor har exempelvis förklarats utifrån syftet att skapa legitimitet hos externa intressenter. Det har även påpekats att rapporteringens utformning kan påverkas av motstridiga krav från externa intressenter. Motstridiga krav kan uppstå när förväntningar på ett mer hållbart företagande och förväntningar på lönsamhet står i konflikt med varandra. De motstridiga kraven kan begränsa företagets handlingsutrymme, vilket eventuellt kan resultera i att företag använder sig av organisatoriskt hyckleri samt organisatoriska fasader. Genom organisatoriska fasader sker en delvis frikoppling av företagens rapportering och deras faktiska agerande för att kunna hantera de motstridiga kraven (Cho, Laine, Roberts & Rodrigue, 2015).

Den hållbarhetsrapportering som företag avger har uppmärksammas som ett viktigt instrument för att implementera den cirkulära ekonomin och utvärdera de cirkulära modeller företag applicerar (Dagiliene m.fl., 2020). Allt fler företag har dessutom introducerat konceptet cirkulär

ekonomi i sina årsredovisningar (Stewart & Niero, 2018). Även fast företagens hållbarhetsrapportering uppmärksammas som allt mer relevant för omställningen till en cirkulär ekonomi, har Dagiliene m.fl. (2020) och Stewart och Niero (2018) observerat bristande kunskap kring hur företag rapporterar om konceptet till externa intressenter. Tidigare forskning har även diskuterat olika faktorer som kan påverka utformningen av företagens hållbarhetsrapportering och därmed dess användbarhet (Cho m.fl., 2015). Detta leder till att det blir av intresse att studera på vilka sätt företag rapporterar kring cirkulär ekonomi i sina årsredovisningar samt de möjliga faktorer som kan påverka rapporteringens utformning och dess användbarhet.

1.3 Syfte

Syftet är att beskriva hur företag rapporterar kring cirkulär ekonomi i sina årsredovisningar till externa intressenter samt de mönster som framträder i rapporteringen. Vidare är syftet att utifrån den rapportering som sker, identifiera möjliga faktorer bakom dess utformning.

1.4 Frågeställningar

På vilka sätt rapporterar företag kring cirkulär ekonomi i årsredovisningar till externa intressenter och vilka mönster kan identifieras?

Vad är möjliga faktorer bakom hur rapporteringen kring cirkulär ekonomi utformats för externa intressenter?

2. Referensram

I det här kapitlet presenteras referensramen. Inledningsvis diskuteras konceptet cirkulär ekonomi, cirkulära aktiviteter och cirkulära affärsmodeller. Vidare beskrivs de teoretiska perspektiv som är tillämpliga för analys av möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning.

2.1 Cirkulär ekonomi

2.1.1 Konceptet cirkulär ekonomi

Trots att konceptet cirkulär ekonomi blivit allt mer etablerat råder en viss oenighet kring vad konceptet innebär och flera definitioner förekommer. Enligt Kirchherr m.fl. (2017) riskerar begreppet att bli allt mer diffust när det används av flera intressenter i skilda omgivningar. I sin analys av de definitioner som presenterats av cirkulär ekonomi i vetenskapliga artiklar samt annan litteratur, fann Kirchherr m.fl. (2017) närmare 100 olika definitioner av begreppet. De fann dock flera likheter i hur begreppet conceptualiseras. En frekvent förekommande beskrivning av den cirkulära ekonomin var utifrån den definition som ursprungligen introducerats av Ellen MacArthur Foundation. Av Ellen MacArthur Foundation (2012) beskrivs den cirkulära ekonomin som ett industriellt system, vilket är utformat för att vara regenerativt i grunden. Den cirkulära ekonomin står i kontrast till ett linjärt system för produktion och konsumtion. Den syftar till att eliminera avfall genom innovativ design av produkter, material och processer samt att introducera cirkulära affärsmodeller i företag. Modellen strävar även efter ett skifte mot ökad användning av förnybar energi och att ersätta skadliga kemikalier i material för att främja återanvändning av produkter (Ellen MacArthur Foundation, 2012).

Bocken, Olivetti, Cullen, Potting & Lifset (2017) beskriver vidare att en cirkulär ekonomi syftar till att bibehålla det värde som finns i produkter, material och övriga resurser i så stor utsträckning som möjligt. För att bibehålla detta värde kan produkters livslängd förlängas genom att de återanvänds och repareras. Vidare kan material och resurser återvinnas och användas i produktion av nya produkter. Dessa olika aktiviteter sker för att produkter, material och resurser skall cirkulera i ekonomin och därmed utgöra en form av kretslopp (Bocken, m.fl., 2017). Kretsloppen kan vara mer eller mindre omfattande där återanvändning av produkter beskrivs som ett kortare kretslopp än återvinning av produkter och därmed som mer eftersträvansvärt i en cirkulär ekonomi (Reike, Vermeulen & Witjes, 2018).

Grundprinciperna för den cirkulära ekonomin avser dels de aktiviteter som är centrala, dels de olika system i ekonomin som aktiviteterna sker i (Kirchherr m.fl., 2017). De aktiviteter som karakteriserar en cirkulär ekonomi är väsentliga för att uppnå ett ekonomiskt system där de värdekedjor diverse aktörer är verksamma i utgör ett kretslopp. Skapandet av ett kretslopp för produkter och material är en central aspekt för den cirkulära modellen till skillnad från ett linjärt tillvägagångssätt (van Buren, Demmers, van der Heijden & Witlox, 2016).

Den grundprincip som avser ett systemperspektiv beskriver övergången till en cirkulär ekonomi som ett fundamentalt skifte. Stegvisa förändringar och innovationer av nuvarande system ses som otillräckliga och mer radikala förändringar krävs i flera dimensioner. För att möjliggöra förändringarna krävs att flera aktörer involveras och samarbetar. Företag, regeringar och

konsumenter beskrivs som några av de mest väsentliga aktörerna (van Buren m.fl., 2016; Geissdoerfer m.fl., 2017; Kirchherr m.fl., 2017).

2.1.2 Cirkulär ekonomi utifrån olika system i ekonomin

Övergången till en cirkulär ekonomi innebär omställningar i flera system i ekonomin. Dessa system kan delas in i en makro-, meso- och mikronivå (Kirchherr m.fl., 2017). Makronivån avser förändringar i hela ekonomins struktur och industrins uppbyggnad. Sett till industrins uppbyggnad innebär detta en strävan efter lösningar, som möjliggör en övergång från och transformation av industrier med stor miljöpåverkan. Vidare innebär denna nivå förändringar i den befintliga infrastrukturen, exempelvis sett till hur transportsystem och energiförsörjning är uppbyggda (Ghisellini, Cialani & Ulgiati, 2016).

Mesonivån beskrivs som den regionala strukturen och ser till olika industriers sammansättning. Denna nivå skildrar främst hur nätverk för produktion kan skapas mellan olika industrier för att uppnå industriell symbios. I dessa system uppnås ökad cirkularitet genom att separata produktionsenheter skapar nätverk via ett utbyte av material, energi och övriga resurser. Detta för att i största möjliga mån utnyttja de biprodukter enskilda produktionsenheter ger upphov till, genom att andra enheter kan använda biprodukterna i sin produktion (Ghisellini m.fl., 2016).

Mikronivån fokuserar på hur enskilda företag och produkter behöver anpassas för att uppnå mer cirkulära modeller. Detta innebär att företag behöver implementera ett mer cirkulärt produktionssystem samt samarbeta med andra företag i värdekedjan för att uppnå ett mer cirkulärt system. Denna nivå behandlar även förändringar i hur produkter utformas för att möjliggöra en mer hållbar livscykel. Vidare lyfts konsumenter fram som viktiga aktörer för att främja konsumtion och användning av mer hållbara varor och tjänster (Ghisellini m.fl., 2016).

2.1.3 Cirkulära aktiviteter

Cirkulära aktiviteter ses som centrala för beskrivningen av den cirkulära ekonomin då de utgör en möjlig praktisering av den cirkulära modellen för företag (Kirchherr m.fl., 2017). Aktiviteterna i den cirkulära modellen kan ses utifrån en hierarki där vissa aktiviteter är mer eftersträvansvärda än andra (Reike m.fl., 2018; Kirchherr m.fl., 2017). Det ramverk som beskriver de olika aktiviteterna benämns R-hierarkin och kan vara mer eller mindre omfattande beroende på antalet aktiviteter som inkluderas. För att få en mer nyanserad bild av vad en övergång till en cirkulär ekonomi innebär i termer av förändrade aktiviteter, har en hierarki bestående av nio cirkulära aktiviteter presenterats av van Buren m.fl. (2016). Vid beskrivning av det cirkulära konceptet och för analys av företags rapportering används frekvent en hierarki bestående av fyra alternativt sex aktiviteter (Dagiliene m.fl. 2020; Stewart & Niero, 2018; Reike m.fl., 2018). Även fast antalet aktiviteter som inkluderas i R-hierarkin kan variera är de mest frekvent nämnda cirkulära aktiviteterna: “reducera” (Reduce), “återanvända” (Reuse), “reparera” (Repair), “renovera” (Refurbish), “återtillverka” (Remanufacture) “återvinna” (Recycle) och “återhämta” (Recover). De förstnämnda aktiviteterna innebär ett mer cirkulärt tillvägagångssätt än efterföljande aktiviteter i den hierarki som etablerats och beskrivs därför som mer eftersträvansvärda (Kirchherr m.fl., 2017).

Med aktiviteten “reducera” avses nya processer i företags produktion som möjliggör en mer resurseffektiv produktion. Begreppet innefattar även metoder för design av produkter som resulterar i en ökad livslängd och som kräver mindre resurser vid tillverkning. Med “återanvända” avses att produkter kan cirkulera på marknaden efter initial användning. Detta kan ske hos konsumenter och producenter där redan förbrukade produkter, som fortfarande uppfyller sina initiala funktioner, kan användas igen (Kirchherr m.fl., 2017; Reike m.fl., 2018).

Med aktiviteten “reparera” åsyftas åtgärder såsom underhåll och reparationer för att produkter skall återfå sina ursprungliga funktioner. “Renovera” avser att komponenter av en produkt ersätts med mer uppdaterade eller avancerade delar så att produktens funktioner blir mer uppdaterade än i tidigare version. Med “återtillverka” menas att komponenter från en förbrukad produkt används vid tillverkning av en ny produkt, som har samma funktioner som den tidigare produkten. “Återvinna” avser processer där material, produkter och avfall från både konsumenter och producenter bearbetas till nya material som kan användas i produktion. Återvinning separeras från ovannämnda aktiviteter i den mening att produktens ursprungliga funktioner förverkats och materialet kan därmed användas i nyproduktion i olika industrier. “Återhämta” avser att energi, som kan genereras från avfall tas tillvara (Kirchherr m.fl., 2017; Reike m.fl., 2018).

2.1.4 Cirkulära affärsmodeller

Nyligen publicerad forskning gällande cirkulära affärsmodeller fokuserar främst på ekonomisk lönsamhet och tillväxt, medan ekologiska aspekter fått mindre uppmärksamhet (Whalen & Whalen, 2020). Nya innovativa affärsmodeller beskrivs som en central del i övergången till en cirkulär ekonomi då enbart innovationer av material och produktionsprocesser inte anses tillräckliga, eftersom de beskrivs övergå till att bli allt mer inkrementella (Geissdoerfer m.fl., 2017).

Strategier som lyfts fram för effektiv användning av produkter är att de ska kunna byta ägare och fylla flera funktioner. Detta kan ske genom nya cirkulära affärsmodeller som kan vara tjänstebaserade eller som kombinerar produkter med tjänster. Affärsmodeller som baseras på att konsumenter erbjuds möjlighet att använda produkter istället för att äga dem kan främja ett mer cirkulärt tillvägagångssätt. Vidare är design och utformning av produkter en viktig aspekt då den påverkar möjligheten för företag att använda sig av tjänstebaserade affärsmodeller (Bocken m.fl., 2017). Cirkulära affärsmodeller beskrivs även innebära att återanvändning, reparationer och återvinning av produkter och material sker i samtliga delar av värdekedjan (Kirchherr m.fl., 2017).

Kritik har riktats mot cirkulära affärsmodeller då de presenteras som att de lovar lönsamhet och tillväxt. Det sker till exempel genom ett löfte om produkteffektivisering men också genom att företaget sparar finansiella resurser, medan miljömässiga och ekologiska fördelar antas följa med automatiskt med de ekonomiska fördelarna. Om inte statliga organisationer driver fram större förändringar i de cirkulära affärsmodellerna kan modellerna kanske inte i sig själva avsevärt minska de negativa miljöeffekterna av ekonomisk aktivitet utan kanske till och med destabilisera det ekologiska systemet ytterligare (Whalen & Whalen, 2020).

2.2 Cirkulär ekonomi i redovisning och årsrapporter

Scarpellini m.fl. (2020) menar att de redovisningsuppgifter som hör till cirkulär ekonomi och som behöver rapporteras är sådana som kan separeras och rapporteras och som uppstår på grund av miljöfrågor beroende på verksamhetens karaktär. Det kan handla om materiella eller immateriella tillgångar som är relaterade till efterlevnad av lagar och föreskrifter. Andra uppgifter som behöver rapporteras är investeringar och kostnader relaterade till exempelvis vatten- eller luftföroreningar samt användningen av farliga ämnen eller dess eliminering. Även finansiella flöden relaterade till risker för klimatförändring kan behöva rapporteras (Scarpellini m.fl., 2020).

Dagilienne m.fl. (2020) beskriver rapporteringen kring cirkulär ekonomi som knapphändig efter att ha analyserat årsredovisningar från europeiska företag inom tillverkningsindustrin. Rapporteringen behandlade främst den cirkulära aktiviteten "reducera", där företag beskrev åtgärder för att minska användningen av material i sin produktion och koldioxidutsläpp från verksamheten. Rapportering kring resurseffektivitet var inte lika frekvent förekommande. Övriga cirkulära aktiviteter såsom "återanvända", "återvinna" och "återhämta" förekom inte heller i lika stor utsträckning som "reducera" i företagens hållbarhetsrapporter. Vidare saknades det beskrivningar av åtgärder för att skapa kretslopp för material och för att hålla produkter i kretslopp så länge som möjligt, i rapporteringen.

Stewart och Niero (2018) upptäckte i sin analys av företag i detaljhandeln att rapporteringen kring cirkulär ekonomi främst behandlade cirkulära aktiviteter relaterade till återvinning och återanvändning. Aktiviteter kring reducerad resursanvändning samt återhämtning av energi från förbrukade material rapporterades sällan. Flera av företagen rapporterade kring energieffektivitet, förnybar energi och förnybara material medan information kring cirkulära affärsmodeller och produktdesign inte förekom i lika stor utsträckning. De företag som rapporterade kring produktdesign beskrev åtgärder för att reducera materialåtgång samt att möjliggöra återanvändning av produkter. Beskrivningar av cirkulära aktiviteter och modeller ur ett systemperspektiv förekom i begränsad utsträckning. Stewart och Niero (2018) belyser även att det kan finnas skillnader i hur företag uppfattar den cirkulära ekonomin och hur den konceptualiseras av andra aktörer, vilket kan påverka rapporteringens utformning och användbarhet vid utvärdering av cirkulära modeller.

Då den information som rapporteras kring cirkulär ekonomi av företag ofta är frivillig kan det enligt Dagilienne m.fl. (2020) påverka användbarheten i informationen. Möjligheten för externa intressenter att göra jämförelser mellan företag inom en viss bransch eller över tid, försvåras utan tydliga riktlinjer för redovisning av cirkulär ekonomi i hållbarhetsrapporteringen. De beskriver dock att frivillig informationsgivning kan vara användbar då den återspeglar företagets unika situation och förhållanden. Standarder för hållbarhetsredovisning, som inkorporerar riktlinjer för rapportering av cirkulär ekonomi, är dock viktiga för att förbättra användbarheten i den information som ges och för att externa intressenter skall kunna utvärdera företagets implementering av cirkulära modeller (Dagilienne m.fl. 2020).

2.3 Faktorer bakom redovisningens utformning

2.3.1 Legitimitet, institutioner och intressenter

Den rapportering företag avger kring hållbarhetsrelaterade frågor har analyserats utifrån flera teoretiska perspektiv för att bättre förstå vad som påverkar redovisningens utformning. Michelin, Pilonato, Ricceri och Roberts (2016) konstaterar att företagens hållbarhetsredovisning analyserats utifrån legitimitetsteori, institutionell teori och intressentteori i tidigare forskning för att förstå möjliga drivkrafter bakom redovisningens utformning. Michelin m.fl. (2016) beskriver även hur de olika teorierna relaterar till varandra då samtliga behandlar konceptet legitimitet i olika avseenden.

Cho m.fl. (2015) menar att legitimitetsteorin kan förstås utifrån att organisationer har en outtalad överenskommelse med det samhälle de är verksamma i. Samhället beskrivs utvärdera organisationer utifrån hur väl de möter samhällets olika förväntningar. De normer som etableras i samhället ställs således i relation till de normer företagen tillämpar. Med utgångspunkt i legitimitetsteorin beskriver Cho m.fl. (2015) företagens frivilliga hållbarhetsrapportering som ett verktyg för att påverka hur de uppfattas av samhället. Syftet med den frivilliga information som ges av företag beskrivs i detta sammanhang som strategiskt, vilket riskerar göra informationen gällande hållbarhetsrelaterade frågor inkomplett och subjektiv.

Enligt Michelin m.fl. (2016) relaterar institutionell teori till legitimitetsteorin då den institutionella teorin beskriver hur organisationer uppnår institutionell legitimitet genom att anpassa sig till liknande sociala institutioner. Dagilene m.fl. (2020) förklarar hur institutionell teori kan ge förståelse för de processer som leder till att organisationer implementerar liknande regler, metoder och system vid utformningen av hållbarhetsrapporter. Enligt den institutionella teorin applicerar och anpassar sig organisationer efter de regler, normer och rutiner som samhället ser som legitima. Tendenser hos organisationer att tillämpa liknande processer och rutiner benämns isomorfism och är en central del av den institutionella teorin.

DiMaggio och Powell (1983) har identifierat tre olika mekanismer genom vilka företag förändras mot institutionell isomorfism: "tvingande" (coercive), "härmande" (mimetic) och "normativ" (normative). Tvingande isomorfism beskrivs som formella och informella krav på företag från andra organisationer samt institutioner de är beroende av. Tvingande isomorfism kan ske genom lagstiftning och krav från myndigheter, som påverkar hur företag bedriver sina verksamheter. Härmande isomorfism uppstår när företag upplever osäkerhet i sin omgivning och därmed tenderar att imitera andra organisationers agerande. Detta kan ske när företag möter nyligen introducerade processer och tvetydiga mål. Normativ isomorfism berör olika typer av professionalism. En källa av professionalism baseras på formell utbildning och legitimering, medan en annan handlar om att utveckla nätverk med andra aktörer inom branschen eller samhället (DiMaggio & Powell, 1983).

Dagilene m.fl. (2020) belyser även att institutionella faktorer ofta samverkar i hur de påverkar företagens frivilliga hållbarhetsredovisning. De beskriver att härmande- och normativ isomorfism främst påverkat företags hållbarhetsrapportering kring cirkulär ekonomi. Härmande isomorfism identifierades i hur företag reflekterade etablerad praxis i branschen vid

utformningen av sin rapportering för att uppnå institutionell legitimitet. Normativ isomorfism identifierades i hur företag uppnådde legitimitet genom att applicera etablerade riktlinjer och standarder för hållbarhetsrapportering. Tvingande isomorfism i form av lagstiftning bidrog inte i lika stor utsträckning till rapporteringen kring cirkulär ekonomi.

Intressentteorin relaterar till legitimitetsteorin i det avseende att den beskriver hur företag uppnår organisatorisk legitimitet. Michelin m.fl. (2016) beskriver teorin utifrån att företag befinner sig i en kontext som innebär att de behöver hantera och förstå flera intressenters motstridiga krav. Enligt Cho m.fl. (2015) kan motstridiga krav uppstå då intressenter förväntar sig att företag skall bedriva lönsamma verksamheter, samtidigt som företagen förväntas agera mer hållbart. Ifall förväntningarna på en mer hållbar verksamhet inte sammanfaller med ökad lönsamhet och verksamhetens karaktär, kan kraven upplevas som motstridiga. Michelin m.fl. (2016) menar vidare att externa intressenters krav behöver hanteras och avvägningar behöver göras mellan dessa krav för att företaget skall kunna bedriva sin verksamhet. Hållbarhetsrapporteringen ses i detta sammanhang som ett utrymme för dialog med externa intressenter och en konsekvens av försök till att hantera motstridiga krav (Michelon m.fl. 2016).

Enligt Stewart och Niero (2018) kan företagens hållbarhetsrapportering utgöra en viktig aspekt för att uppnå organisatorisk legitimitet. Rapporteringen kan då vara ett sätt att minska eventuella klyftor mellan företagets agerande och de förväntningar externa intressenter har på företagets agerande. Detta beskrivs kunna leda till att företag inkluderar rapportering om den cirkulära ekonomin utan att cirkulära modeller förankras i verksamheterna i lika stor utsträckning.

2.3.2 Organisatoriska fasader

Michelon m.fl. (2016) belyser vidare att det utifrån organisatoriskt hyckleri och organisatoriska fasader kan skapas förståelse för hur företag hanterar externa intressenters motstridiga krav. Organisatoriskt hyckleri samt organisatoriska fasader beskrivs av Cho m.fl. (2015) som en konsekvens av de motstridiga krav företag möter från externa intressenter. En situation med motstridiga signaler och förväntningar kan leda till att företag använder sig av organisatoriskt hyckleri för att kunna hantera kraven. Genom organisatoriskt hyckleri kan företag delvis frikoppla den rapportering som sker kring hållbarhet från deras faktiska agerande och beslutsfattande i frågorna. Den delvisa frikopplingen av rapporteringen, beslutsfattandet och agerandet kan enligt Cho m.fl (2015) samt Michelin m.fl. (2016) vara nödvändig för att företag skall kunna hantera intressenters motstridiga krav i den kontext de befinner sig i.

Enligt Cho m.fl. (2015) relaterar organisatoriskt hyckleri till organisatoriska fasader då inkonsekvent rapportering, beslutsfattande och handlande möjliggörs genom att företag utvecklar individuella strategier och ansvarsområden för hantering av intressenters krav. Företagen beskrivs därför inte bestå av en enhetlig fasad utan av flera enskilda fasader som samverkar för att hantera externa intressenters motstridiga krav. Abrahamsson och Baumard (2008) beskriver fasader utifrån att företag upprättar symboliska fronter som leder till att organisatorisk legitimitet uppnås hos externa intressenter.

Abrahamsson och Baumard (2008) har identifierat tre olika fasader. Dessa är en "rationell fasad" (rational facade), en "progressiv fasad" (progressive facade) och en "ryktesbaserad fasad"

(reputational facade). Den rationella fasaden beskriver hur företag möter de rationella krav som ställs av externa intressenter. Rationellt agerande och beslutsfattande blir därmed centralt för att kunna hantera kraven från intressenterna. Cho m.fl. (2015) beskriver hur den rationella fasaden kan identifieras i företagets frivilliga hållbarhetsredovisning då hållbart agerande beskrivs utifrån diverse ekonomiska aspekter.

Enligt Abrahamsson och Baumard (2008) relaterar den progressiva fasaden till hur externa intressenter förväntar sig att företagen ska implementera nya och innovativa processer. Den progressiva fasaden innebär därmed beslut och agerande, som syftar till att etablera nya tillvägagångssätt för att ha möjlighet att agera mer rationellt i kommande perioder. Enligt Cho m.fl. (2015) tar den progressiva fasaden sig uttryck genom beskrivningar av innovativa tekniska lösningar för ett mer hållbart agerande i företagets frivilliga hållbarhetsrapportering.

Fasaden som relaterar till rykte innebär enligt Abrahamsson och Baumard (2008) att företag signalerar att de möter diverse sociala förväntningar hos externa intressenter för att uppnå organisatorisk legitimitet. Cho m.fl. (2015) beskriver hur denna fasad syns i information som uttrycker värderingar och ambitioner kring hållbart agerande i företagets hållbarhetsrapporter.

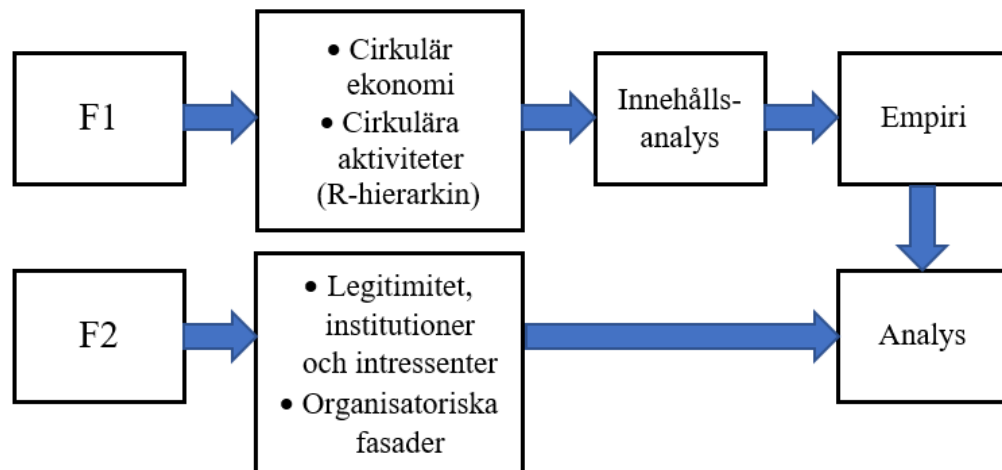
Enligt Cho m.fl. (2015) ger teorier kring organisatoriska fasader och organisatoriskt hyckleri utrymme för fler syften med den information som rapporteras, än att enbart uppnå legitimitet i samhället. Teorierna ger utrymme för att hållbarhetsrapporteringen är tillförlitlig med avseende på företags hållbara agerande, samtidigt som det kan finnas tendenser till att rapporteringen är inkompatibel med agerandet. De beskrivs kunna bidra till förståelsen för företagets hållbarhetsrapportering genom att de tar i beaktande hur intressenters motstridiga krav och det ekonomiska systemets uppbyggnad kan begränsa företagets handlingsutrymme. Teorierna ger enligt Cho m.fl. (2015) utrymme för att skillnader i hur företag rapporterar och agerar kring hållbarhetsrelaterade frågor eventuellt kan leda till positiva konsekvenser för flera intressenter i samhället. De positiva konsekvenserna beskrivs komma från att företag får utrymme att agera innovativt för att kunna hantera utmaningar relaterade till hållbarhet och möjliggöra organisatorisk förändring. Detta delvis obegränsade av de rationella krav som ställs från externa intressenter.

2.4 Analysmodell

Utifrån den referensram som presenterats har en analysmodell konstruerats för att kunna analysera den information som ges i företagets årsredovisningar. Modellen avser bland annat att användas för att analysera innehållet i årsredovisningarna utifrån de koncept, modeller och aktiviteter som beskrivits vara centrala för en cirkulär ekonomi. För att analysera på vilka sätt den cirkulära ekonomin rapporteras samt eventuella mönster i hur den rapporteras, utgår analysmodellen från temat cirkulär ekonomi och temat cirkulära aktiviteter. Temat cirkulär ekonomi behandlar centrala nyckelord för den cirkulära ekonomin såsom cirkulära affärsmodeller och kretslopp. Temat cirkulära aktiviteter utgår från den tidigare nämnda R-hierarkin. Modellen är även avsedd att användas för att skapa förståelse för möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning. Analysmodellen utgår då från de teorier som presenterats i referensramen kring legitimitet, institutioner, intressenter samt organisatoriska fasader för att kunna identifiera möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning. Analysen av möjliga

faktorer bakom rapporteringens utformning görs utifrån de resultat som fås fram i innehållsanalysen. Analysmodellen inkluderar även resultat från tidigare forskning som behandlar dels rapporteringen kring cirkulär ekonomi, dels bidragande faktorer till rapporteringens utformning. I figur 1, illustreras hur respektive frågeställning relaterar till de olika delarna i referensramen och hur referensramen används för att analysera innehållet i årsredovisningarna.

Figur 1. *Analysmodell för analys av innehållet i årsredovisningarna*

3. Metod och datainsamling

I detta kapitel presenteras val av metod för genomförandet av analysen. Vidare behandlas urval av branscher och företag för analys av rapportering kring cirkulär ekonomi. Slutligen beskrivs tillvägagångssättet för insamlingen och bearbetningen av datan.

3.1 Metodval

Syftet med studien är att beskriva hur företag rapporterar kring cirkulär ekonomi i sina årsredovisningar samt att identifiera möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning utifrån den rapportering som sker. Eftersom syftet utgår från den information som ges i årsredovisningarna är det centralt att kunna klassificera och bearbeta informationen på ett strukturerat sätt. En innehållsanalys har identifierats som en lämplig metod för att kunna bearbeta den rapportering som sker. En innehållsanalys beskrivs av Guthrie och Abeysekera (2006) som en metod för att klassificera kvantitativ och kvalitativ information utifrån i förväg bestämda kategorier, för att på så sätt kunna identifiera mönster i den information som givits. Innehållsanalysen beskrivs även som flexibel av Bryman och Bell (2017) då den kan användas vid analys av flera olika typer av medier, däribland årsredovisningar. Innehållsanalysen ger därmed möjlighet till att analysera hur enskilda företag beskriver cirkulär ekonomi i sina årsredovisningar samt att identifiera mönster i informationsgivningen.

Beck, Campbell och Shrives (2010) beskriver vidare att innehållsanalysen kan delas in i ett mekaniskt och tolkande tillvägagångssätt. Det mekaniska tillvägagångssättet baseras på att informationen klassificeras utifrån ett visst tema där frekvensen av ord eller meningar sammanställs. Det tolkande tillvägagångssättet syftar till att skapa en djupare förståelse för vad som kommuniceras och hur det kommuniceras. Det tolkande tillvägagångssättet fokuserar enligt Beck m.fl. (2010) på textens kvalitet och dess kvalitativa karaktär. En innehållsanalys ger därför utrymme att göra en mer ingående analys av enskilda företags rapportering baserat på en tolkande ansats för att kunna identifiera olika faktorer bakom rapporteringens utformning.

Innehållsanalysen har gjorts genom en kombination av det mekaniska och tolkande tillvägagångssättet. En kombination av ett mekaniskt och tolkande tillvägagångssätt blir nödvändig för att kunna uppnå samtliga delar av syftet. Beck m.fl. (2010) presenterar CONI-metoden (consolidated narrative interrogation) som ett sätt att kombinera både det mekaniska och det tolkande tillvägagångssättet. CONI-metoden består av tre steg där första steget handlar om att skapa kategorier av de teman som eftersöks, andra steget om kvalitativ värdering av informationsinnehållet och tredje steget om kvantitativa mätningar av innehållet i redovisningarna (Beck m.fl., 2010). CONI-metoden har använts som inspiration för innehållsanalysens genomförande för att kunna kombinera de olika tillvägagångssätten. Innehållsanalysen har då baserats på en klassificering av olika teman, en kvantitativ mätning samt tolkningar av innehållet i årsredovisningarna. Tolkningar av innehållet i årsredovisningarna har gjorts för att kunna klassificera kvalitativ information kring cirkulär ekonomi utifrån de teman som presenterats. Tolkningar av innehållet har även gjorts för att kunna analysera underliggande faktorer bakom rapporteringens utformning genom en kvalitativ värdering av informationen.

3.2 Urval

3.2.1 Urval av branscher och företag

Urvalet för undersökningen har initialt avgränsats till större företag i Sverige. Med större företag avses de kriterier som råder enligt svensk lagstiftning för att ett företag skall vara skyldigt att upprätta en hållbarhetsrapport. Kriterierna behandlar således företagets omsättning, balansomsättning samt antalet anställda (Bolagsverket, u.å.). Valet av större företag beror även på att de enligt Dagiliene m.fl. (2020) tenderar att vara först med att tillämpa ny redovisningspraxis och att de potentiellt har större miljöpåverkan än mindre företag. Wang m.fl. (2014) har även belyst att större företag kan ha en högre kvalitet i den hållbarhetsrapportering som avges. Urvalet har avgränsats ytterligare genom att se till noterade företag på Nasdaq Stockholm. Börsnoterade företag är ofta av stort allmänt intresse och har därmed högre krav från externa intressenter på kvaliteten i sin rapportering än företag som inte är noterade (Marton, Lundqvist & Pettersson, 2020).

Vidare har urvalet av företag avgränsats genom att enbart se till tillverkningsindustrin. I den Europeiska investeringsbankens guide för en cirkulär ekonomi beskrivs att cirka en tredjedel av den finansiering som sker av cirkulära projekt avser tillverkningsindustrin (Europeiska investeringsbanken, 2020). I Sverige utgör tillverkningsindustrin cirka 20 procent av näringslivets förädlingsvärde, som andel av Sveriges bruttonationalprodukt, vilket indikerar att tillverkningsindustrin är en betydelsefull del av landets ekonomi (Holmström, 2021). Eftersom tillverkningsindustrin är en väsentlig del av Sveriges BNP och dessutom är föremål för investeringar i en cirkulär ekonomi, blir industrin relevant för analys av svenska företags rapportering kring cirkulär ekonomi.

Eftersom tillverkningsindustrin utgör en stor sektor har urvalet begränsats ytterligare genom att se till de mest väsentliga branscherna inom tillverkningsindustrin. Transportmedelsindustrin har identifierats som den första branschen för analys av företags rapportering kring cirkulär ekonomi. Valet av bransch grundar sig i att transportmedelsindustrin är den största sektorn inom tillverkningsindustrin i Sverige (Holmström, 2021). Den Europeiska kommissionen har även fastställt "batterier och fordon" som ett väsentligt område för omställningen till en cirkulär ekonomi (Europaparlamentet, 2021). Den andra branschen som urskiljts som relevant att analysera är Elektronikindustrin. Sektorn för elektronik och elapparatur är en av de största sektorerna inom tillverkningsindustrin i Sverige (Holmström, 2021). "Elektronik och e-avfall" har dessutom identifierats som en nyckelsektor för utvecklingen av en cirkulär ekonomi, av den Europeiska kommissionen, eftersom sektorn utgör det snabbast växande avfallsflödet i EU där mindre än 40 procent av avfallet återvinns (Europaparlamentet, 2021).

Den tredje branschen som inkluderats i urvalet är massa- och pappersindustrin. Massa- och pappersindustrin är en betydande sektor inom tillverkningsindustrin i Sverige (Holmström, 2021). "Förpackningar" är även ett av de nyckelområden som fastställts av den Europeiska kommissionen och regler för återanvändning och återvinning av förpackningar har presenterats, vilka kan påverka denna industri (Europaparlamentet, 2021). Den fjärde respektive femte branschen som har inkluderats i urvalet är maskinindustrin och stålindustrin. Enligt Holmström (2021) är maskinindustrin den näst största sektorn inom tillverkningsindustrin i Sverige. Även

stålindustrin är en av de största sektorerna inom tillverkningsindustrin (Holmström, 2021). Maskinindustrin och stålindustrin har inte uttryckligen fastställts som nyckelområden av den Europeiska kommissionen, men eftersom de utgör en väsentlig del av tillverkningsindustrins sammansättning i Sverige har de inkluderats i urvalet.

Fem relevanta branscher att undersöka har därmed identifierats: transportmedelsindustrin, maskinindustrin, elektronikindustrin, stålindustrin samt massa- och pappersindustrin. Inom dessa branscher identifierades de tre största företagen, totalt 14 företag, baserat på tidigare nämnda kriterier för urvalsprocessen, se Tabell 3.1. Ett undantag noterades för transportmedel där bara två företag mötte de uppställda kriterierna.

Tabell 3.1 Urval av företag efter bransch

Bransch	Företag	Omsättning (MSEK)	Antal anställda
Transportmedels- industrin	AB Volvo	338 446	87 492
	Saab AB	35 431	17 822
Maskinindustrin	Atlas Copco	99 787	39 606
	AB SKF	74 852	38 385
	Epiroc AB	36 122	14 012
Elektronik- industrin	Electrolux AB	115 960	47 543
	Husqvarna AB	41 943	12 374
	Mycronic	3 882	1 506
Stålindustrin	Sandvik AB	86 404	38 666
	SSAB	65 396	15 121
	Boliden AB	56 321	6 071
Massa- och pappersindustrin	BillerudKorsnäs AB	23 884	4 468
	SCA	18 410	4 196
	Holmen AB	16 327	2 974

3.2.2 Urval av rapporter

Innehållsanalysen avgränsas till att enbart se till företagens årsredovisningar och andra medier som företag kan använda sig av för informationsgivning inkluderas ej. Guthrie och Abeysekera (2006) menar att företag använder sina årsredovisningar för att tillkännage vad de uppfattar som viktiga frågor för verksamheten. Centrala frågor presenteras, rapporteras och diskuteras medan frågor som inte är lika viktiga lämnas bort. De frågor som företag inkluderar i rapporteringen beskrivs vara till viss del medvetna val för att kunna kommunicera specifika ämnen till externa intressenter.

Valet av årsredovisningar har även baserats på att stora företag har lagstadda riktlinjer att förhålla sig till vid hållbarhetsrapportering i årsredovisningar (Bolagsverket, u.å.). Då de flesta

företag som ingår i urvalet inkluderar sin hållbarhetsredovisning i årsredovisningen har urvalet avgränsats till att enbart se till respektive företags årsredovisning och inte särskilda hållbarhetsrapporter. Stewart och Niero (2018) menar att hållbarhetsrapportering i årsredovisningar är företags mest direkta sätt att kommunicera när de ska förse externa intressenter med information om sina strategier och tillvägagångssätt för ett hållbart företagande. Samtliga företag, med undantag för Husqvarna och Electrolux, har integrerat sin fullständiga hållbarhetsredovisning i årsredovisningen. Husqvarna och Electrolux hänvisade till en särskild hållbarhetsredovisning förutom den information som redan fanns i årsredovisningarna. Dessa särskilda hållbarhetsredovisningar från Husqvarna och Electrolux har dock bortsetts från vid urvalet av rapporter. Detta eftersom både Husqvarna och Electrolux fortfarande rapporterar kring hållbarhet i sina årsredovisningar.

3.3 Innehållsanalysens genomförande

3.3.1 Utformning av innehållsanalysen

Innehållsanalysen av företagens årsredovisningar har skett i flera steg. Inledningsvis identifierades relevanta nyckelord som relaterar till den cirkulära ekonomin samt hierarkin av cirkulära aktiviteter. De olika nyckelorden identifierades utifrån den referensram som presenterats tidigare. Med inspiration från CONI-modellens första steg skapades ett kodningsschema med dessa nyckelord, se tabell 3.2.

Utifrån kodningsschemat genomfördes den första delen av innehållsanalysen. I detta skede genomfördes en textsökning i företagens årsredovisningar, enskilt av respektive författare. Textsökningen utfördes med stöd av programvaran NVivo för att identifiera de avsnitt där företagen explicit nämner ett visst nyckelord. Dessa nyckelord kodades sedan utifrån respektive kategori i kodningsschemat och frekvensen sammanställdes för varje enskild årsredovisning.

Efter den inledande textsökningen genomfördes en mer ingående analys. Även den mer ingående analysen utfördes enskilt av respektive författare med hjälp av NVivo. Den mer ingående analysen gjordes eftersom en analys av enbart förekomsten av explicit nämnda nyckelord, riskerade att ge en missvisande bild av konceptets förekomst i företagens rapportering. Vid genomförandet av den mer ingående analysen identifierades implicita referenser och diskussioner som relaterade till den cirkulära ekonomin. I detta skede användes samma kodningsschema som innan, men denna gång för manuell kodning av varje enskild årsredovisning och med en mer tolkande ansats.

Efter att respektive författare färdigställt analysen jämfördes och diskuterades resultaten för varje företag och bransch för att komma fram till ett gemensamt resultat. Resultatet sammanställdes sedan för varje företag uppdelat efter bransch. En sammanställning för alla branscher gjordes också för att skapa en tydligare översikt över hur rapporteringen kring cirkulär ekonomi ser ut mellan de olika branscherna.

Tabell 3.2 Kodningsschema

Tema	Nyckelord
Cirkulär ekonomi	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Cirkulär ekonomi</i>: diskussion kring ett livscykelperspektiv ● <i>Cirkulär</i>: diskussion kring cirkulära modeller, cirkulära processer, förnybara energikällor samt förnybara resurser ● <i>Kretslopp</i>: diskussion kring processer och aktiviteter som leder till ett kretsloppssystem ● <i>Cirkulär affärsmodell</i>: diskussion kring produkter som tjänster eller tjänstebaserade affärsmodeller ● <i>Förlängd livscykel</i>: diskussion kring åtgärder som förlänger produktens livslängd
Cirkulära aktiviteter	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Reducera</i>: diskussion kring åtgärder för resurseffektivitet samt design av mer resurseffektiva produkter 2. <i>Återanvända</i>: diskussion kring åtgärder för återanvändning av produkter 3. <i>Reparera</i>: diskussion kring underhåll och reparationer för att produkter skall återfå sina ursprungliga funktioner 4. <i>Renovera</i>: diskussion kring åtgärder som innebär att produktens funktioner förbättras och uppgraderas 5. <i>Återtillverka</i>: diskussion kring tillverkning av produkter med komponenter från redan förbrukade produkter 6. <i>Återvinna</i>: diskussion kring återvinning av material eller användning av återvunna material 7. <i>Återhämta</i>: diskussion kring energiutvinning från avfall

3.3.2 Pilotstudie och kodningsmanual

För att säkerställa innehållsanalysens relevans som metod för analysen av årsredovisningarna gjordes först en kortare pilotstudie. Bryman och Bell (2005) menar att en pilotstudie ska göras när det är möjligt både för att säkerställa att metoden som valts för undersökningen fungerar som planerat, men även för att se till att analysen i sin helhet är lämplig. I pilotstudien gjordes en textsökning och även en mer ingående analys av två företag i urvalet, Volvo och SKF. Baserat på pilotstudien kunde en kodningsmanual utvecklas som sedan användes för innehållsanalysen.

En riktlinje i kodningsmanualen grundades i hur sökorden anpassades för att få med alla relevanta ord i textsökningen oberoende av ordets böjning. Exempelvis förkortades nyckelordet “reducera” ner till “reduc” för att få med alla böjningar av ordet. Även synonymer som var relevanta för nyckelorden kodades, till exempel användes ordet förnybar för att identifiera rapportering kring förnybar energi eller förnybara resurser som relaterar till nyckelordet “cirkulär”.

Vid den manuella genomgången gjordes det en eliminering av kodningar som inte var relevanta för innehållsanalysen. En del av orden i kodningsschemat förekom även i andra sammanhang i rapporteringen, exempelvis “återvinna” som användes i den finansiella rapporteringen. I exemplet nedan togs därför “återvinna” bort eftersom sammanhanget indikerade att det varken hörde till hållbarhetsredovisning eller cirkulär ekonomi.

I koncernbalansräkningen redovisas nettot av beräknat nuvärde av förpliktelse och verkligt värde på förvaltningstillgångarna som antingen en långfristig avsättning eller en långfristig finansiell fordran. I de fall då ett överskott i en plan inte helt går att utnyttja redovisas endast den del av överskottet som kan återvinnas genom minskade framtida avgifter eller återbetalningar. (SSAB 2021, s. 176)

En annan riktlinje för kodningen var att nyckelord kodades för hela meningar och stycken ifall de relaterade till de beskrivna nyckelorden i kodningsschemat och definitionerna i referensramen. Nyckelordet “återhämta” kodades exempelvis för meningen “Pappersfibrer kan materialåtervinnas upp till sju gånger och därefter användas för energiproduktion.” (BillerudKorsnäs 2021, s. 33). Meningen kodades som “återhämta” då den kunde relateras till beskrivningen av nyckelordet i referensramen.

För en mer ingående analys och för att inte bortse från centrala sammanhang som kunde relateras till den cirkulära ekonomin kodades ibland flera nyckelord i ett och samma stycke. Detta gjordes när flera nyckelord kunde identifieras i ett stycke, samtidigt som stycket i sig kunde relateras till ett nyckelord. Till exempel kodades “cirkulär ekonomi”, men även “reducera”, “återhämta” och “återvinna” för stycket nedan.

SCA utgår från ett livscykelperspektiv och arbetar aktivt med resurseffektivitet. I SCAs industriella ekosystem tas biprodukter och restströmmar tillvara så långt det är möjligt. Det fasta avfallet återvinns till största delen genom att användas som råvara i andra processer, konstruktionsmaterial eller energiåtervinnas och utgörs främst av bioaska, slam, organiskt avfall och plast. (SCA, 2021, s. 155)

3.4 Metoddiskussion

Trovärdighet beskrivs som ett grundläggande kriterium för att kunna säkra kvaliteten i analyser med kvalitativa inslag (Bryman & Bell, 2017). Detta kriterium kan i sin tur delas in i fyra delkriterier: tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och bekräftelse. Enligt Bryman och Bell (2017) uppnås tillförlitlighet i resultaten genom att säkerställa att analysen utförs enligt de regler som framställts för att genomföra analysen. Överförbarhet beskrivs vidare handla om i vilken utsträckning resultaten kan generaliseras till andra sammanhang. För att förstärka tillförlitligheten i analysen har en kodningsmanual använts, vilket har lett till ett mer konsekvent genomförande av innehållsanalysen. Den använda kodningsmanualen har även bidragit till att uppnå en starkare grad av överförbarhet. Vourvachis och Woodward (2015) beskriver dock att avsaknaden av standardiserade kodningsprocesser är ett problem. De menar att det finns en stor variation när det kommer till kategorisering, definitioner, beslutsregler och mätningmetoder som försvagar jämförbarheten mellan olika resultat och insamlingen av kunskap.

Pålitlighet handlar om att säkerställa en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla steg i analysprocessen (Bryman & Bell, 2017). Pålitlighet i analysen har förstärkts dels genom en beskrivning av de olika stegen för innehållsanalysen genomförande, dels genom att en kodningsmanual använts. Innehållsanalysen har även utgått ifrån ett i förväg skapat kodningsschema som baserats på referensramen, vilket möjliggjort ett mer strukturerat tillvägagångssätt. Med det skapade kodningsschemat har innehållet i årsredovisningarna lättare urskiljts och kategoriserats efter de olika aspekter som tillhör den cirkulära ekonomin och cirkulära aktiviteter.

Bekräftelse relaterar enligt Bryman och Bell (2017) till att ett objektiva förhållningssätt används i analysprocessen. De påpekar vidare att en viss grad av subjektivitet är svår att undvika vid utformning av kategorier för analys. Eftersom kodningsschemat har bestämts och skapats av författarna till uppsatsen skulle det potentiellt kunna utgöra ett problem för kvaliteten i de resultat som fås fram. För att undvika en alltför hög grad av subjektivitet vid utformningen av kodningsschemat har nyckelorden bestämts utifrån referensramen. Nyckelorden har därmed valts utifrån vad som beskrivs vara centrala aspekter för en cirkulär ekonomi i befintlig forskning.

Guthrie och Abeysekera (2006) menar vidare att innehållsanalysen begränsas i hur den främst fångar upp frekvens snarare än kvalitativa egenskaper samt att den baseras på subjektivitet. För att undvika att innehållsanalysen enbart fokuserar på frekvensen av ord utan även tar hänsyn till kvalitativa egenskaper i rapporteringen har en manuell kodning genomförts och inte enbart en textsökning. Eftersom innehållsanalysen till viss del har baserats på en tolkande ansats vid analys av årsredovisningarna, är det svårt att uppnå ett objektiva förhållningssätt i analysprocessen. Användningen av en tolkande ansats kan dock vara central för att undvika att innehållsanalysen enbart fokuserar på frekvensen av explicit nämnda ord och på så sätt inkluderar mer kvalitativa egenskaper i texten.

Bryman och Bell (2017) påpekar att innehållsanalysen bara är så bra som själva dokumentet innehållsanalysen baseras på är. Enligt Dagiliene m.fl. (2020) försöker företag anpassa sig efter de regler som anses vara legitima i samhället, utifrån externa intressenters förväntningar. Företagen beskrivs därför införliva nya tillvägagångssätt, normer och värderingar för att kommunicera en överensstämmelse mellan företagets värderingar och externa intressenters värderingar. Enligt dessa resonemang skulle den frivilliga hållbarhetsrapporteringen som sker i årsredovisningarna eventuellt kunna vara mindre representativ för företagets faktiska agerande. Eftersom syftet är att undersöka på vilka sätt den cirkulära ekonomin beskrivs i företagets rapportering, bör detta inte påverka de resultat som framställs.

4. Empiri

I kapitlet presenteras resultaten från innehållsanalysen av företagens årsredovisningar. Inledningsvis redogörs för företagens rapportering kring cirkulär ekonomi utifrån respektive bransch. Kapitlet avslutas med en jämförelse av branschernas rapportering kring cirkulär ekonomi.

Företagens rapportering kring cirkulär ekonomi presenteras i kapitlet enligt respektive bransch. Empirin utgår från de teman som introducerats tidigare och som behandlar “cirkulär ekonomi” samt “cirkulära aktiviteter” och de nyckelord som ingår där. För respektive bransch beskrivs inledningsvis resultaten för temat “cirkulär ekonomi” och därefter resultaten för temat “cirkulära aktiviteter”. I resultatet presenteras förekomsten av de nyckelord som rapporterats i årsredovisningarna. Det redogörs även för exempel på hur företagen beskriver cirkulär ekonomi och cirkulära aktiviteter i sina årsredovisningar. Vidare illustreras resultaten i diagram för varje bransch. Slutligen presenteras en jämförelse av rapporteringen i de olika branscherna.

4.1 Transportmedelsindustrin

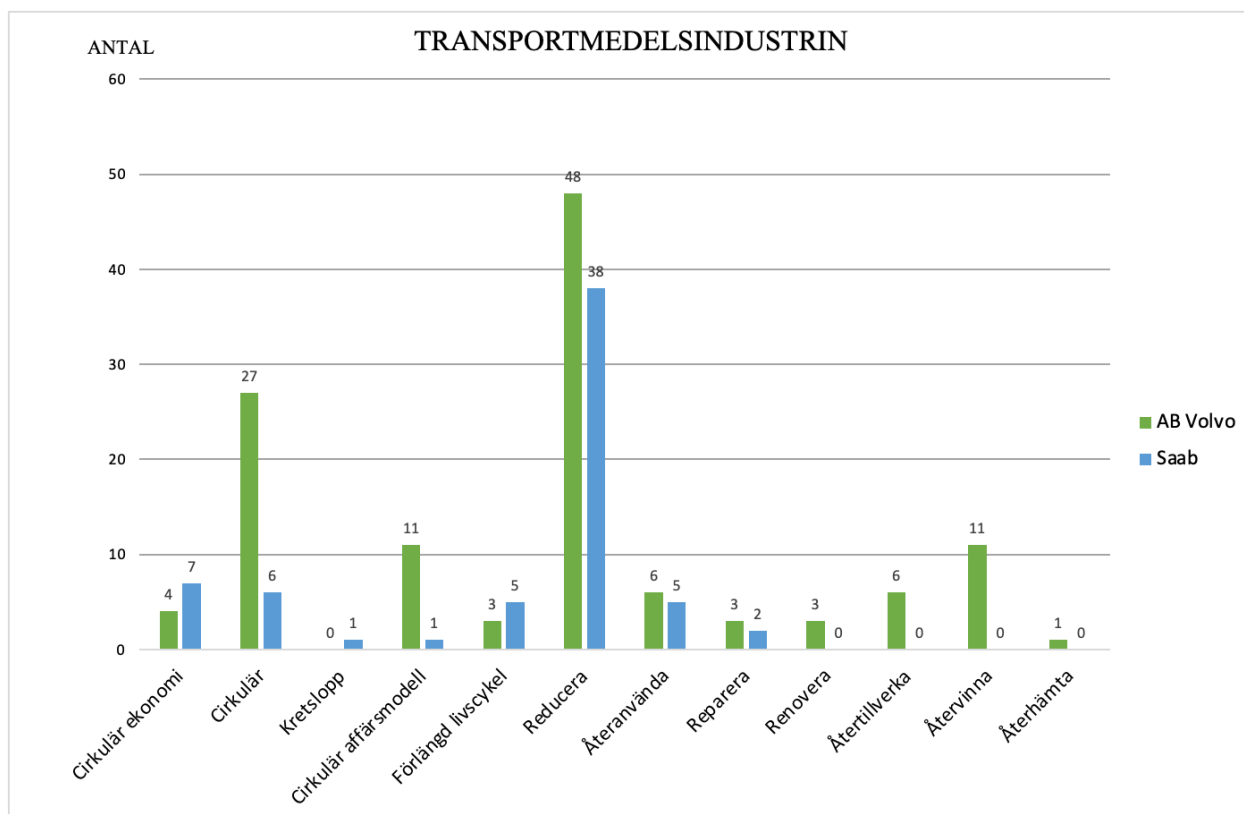
Rapporteringen kring temat cirkulär ekonomi i årsredovisningarna från Volvo och Saab är begränsad gällande specifika hänvisningar till och användningen av begreppet cirkulär ekonomi. Det förekommer tydliga diskussioner kring cirkularitet i förhållande till cirkulära aktiviteter i båda företagens rapportering. Volvo beskriver exempelvis cirkularitet utifrån visioner att skapa en hållbar och cirkulär värdekedja. Åtgärder för ökad cirkularitet beskrivs även utifrån cirkulära aktiviteter såsom “reducera”, “återanvända” och “återvinna”. Förnybara material, förnybar energi och elektrifiering rapporteras även som åtgärder för ökad cirkularitet. Saab:s rapportering kring cirkularitet är mer begränsad, se diagram 4.1. Den sker dels utifrån förnybara energikällor, dels utifrån återanvändning av material och produktutveckling. Rapporteringen kring utvecklandet av kretslopp för produkter och material är begränsad. Saab skriver dock om sina ambitioner att främja kretsloppet av resurser i verksamheten.

Även rapporteringen kring cirkulära affärsmodeller är begränsad och förekommer mest frekvent i årsredovisningen från Volvo. Företaget rapporterar att de tillhandahåller fordon, maskiner och service som en tjänst till en fast kostnad per månad. De beskriver konkreta exempel på cirkulära affärsmodeller där de erbjuder transporter som en tjänst. De cirkulära affärsmodellerna framställs som en växande del av verksamheten och företaget rapporterar mål för ökad försäljning av helhetslösningar. Cirkulära affärsmodeller beskrivs innebära väsentliga affärsmöjligheter samtidigt som de kan minska transportbehov och resursförbrukning. Saab rapporterar kring cirkulära affärsmodeller i begränsad omfattning. Företaget beskriver att de tillämpar cirkulära affärsmodeller i verksamheten då de tillhandahåller tjänster istället för specifik utrustning, för att bidra till optimerad resursanvändning och förlängd livscykel av produkter.

Utifrån temat cirkulära aktiviteter är “reducera” den aktivitet som rapporteras i störst utsträckning av båda företagen, vilket illustreras i diagram 4.1. Företagens rapportering kring aktiviteten avser dels beskrivningar av resurseffektivitet och minskad materialåtgång, dels beskrivningar av innovativ produktdesign. Volvo beskriver produktdesign som centralt för ökad resurseffektivitet, minskade utsläpp och för att produkter skall behållas i användningsfasen under

en längre tid. Volvo förklarar att utvecklingsfasen är kritisk för ökad resurseffektivitet och cirkularitet, eftersom “Att till exempel undvika vissa material redan i utvecklingsfasen hjälper till att öka återvinningsgraden för både komponenter och kompletta fordon” (Volvo Group 2021, s. 32). Saab beskriver att produktinnovation sker för minskad materialåtgång och bränsleförbrukning samt för utfasning av farliga ämnen. Saab rapporterar även kring resurseffektiva produkter utifrån ett livscykelperspektiv, i hur de “Genom att använda resurser effektivt genom hela livscykeln skapar företaget produkter med mindre miljöpåverkan och låga livscykelkostnader, något som är utmärkande för Saabs produkter” (Saab 2021, s. 20). Rapporteringen från Saab kring aktiviteten “reducera” relaterar frekvent till att minska utsläpp i verksamheten.

Diagram 4.1 Rapportering kring cirkulär ekonomi i transportmedelsindustrin

Övriga cirkulära aktiviteter som rapporteras är “återanvända”, “reparera” och “återvinna”. Volvo rapporterar mer frekvent kring återvinning av komponenter från fordon, batterier och material än återanvändning och reparationer av produkter. Volvo beskriver dock hur specifika komponenter från förbrukade fordon kan återanvändas inom deras servicenätverk. Med ökad elektrifiering av fordon rapporteras även återanvändning av batterier som en central del av ökad cirkularitet. Vidare skrivs det om reparationer och underhåll för att öka användningsgraden av material i företagets produkter. Rapporteringen från Saab behandlar främst återanvändning och reparationer. Informationsgivning kring återanvändning av material är begränsad och avser specifika material i produktionen. Även rapportering kring reparationer begränsas till

beskrivningen av ett unikt underhållskoncept för att öka flygplanens livslängd. Vidare förekommer ingen rapportering kring de cirkulära aktiviteterna “renovera”, “återtillverka”, “återvinna” och “återhämta” i årsredovisningen från Saab.

4.2 Maskinindustrin

Rapporteringen kring temat cirkulär ekonomi från SKF, Epiroc och Atlas Copco sker genom uttryckliga hänvisningar till begreppet cirkulär ekonomi och genom diskussioner av konceptet. Användningen av begreppet cirkulär ekonomi och uttryckliga hänvisningar till det sker mest frekvent i årsredovisningen från SKF. Företaget rapporterar att den cirkulära ekonomin utgör en central del av verksamheten, vilket beskrivs utifrån att “SKF fortsätter att arbeta för hållbarhet och den cirkulära ekonomin i sin verksamhet och sina produkter” (SKF 2021, s. 27). Företaget skriver om sina ambitioner att ha en central roll i utvecklingen mot en cirkulär ekonomi. I årsredovisningarna från Epiroc och Atlas Copco förekommer inte uttryckliga hänvisningar till den cirkulära ekonomin lika frekvent som i rapporteringen från SKF, se diagram 4.2. Rapporteringen av dessa företag sker främst utifrån diskussioner kring ett livscykelperspektiv, där innovativ utformning av produkter skall bidra till minskat avfall och ökad återanvändning.

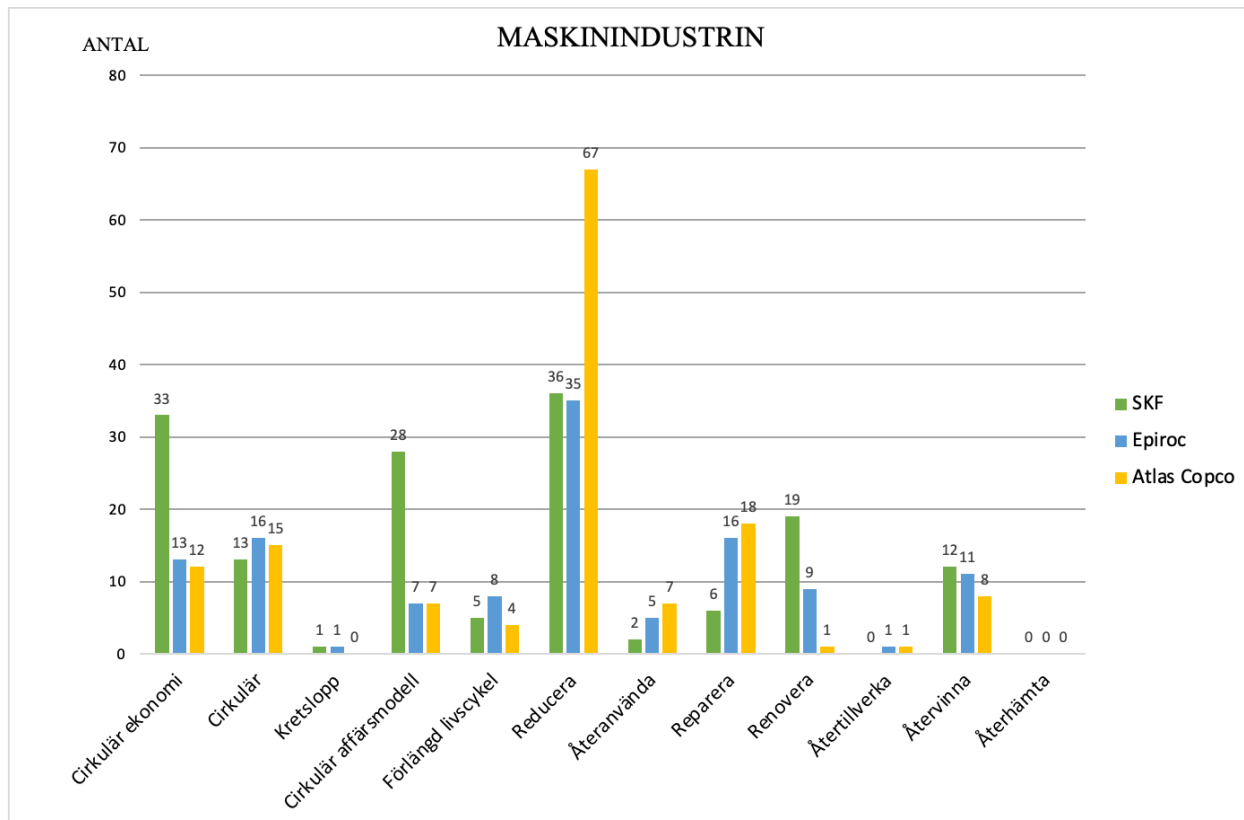
Samtliga företag rapporterar kring cirkularitet och cirkulär användning av resurser. Cirkularitet beskrivs utifrån användning av förnybara energikällor i produktionen samt åtaganden för att öka användningen av förnybar energi. Cirkularitet skildras vidare i relation till ökad återanvändning av resurser och material. Epiroc nämner även att elektrifiering av produkter är en åtgärd för att öka cirkulariteten i verksamheten.

Rapportering kring cirkulära affärsmodeller sker av samtliga företag. Det rapporteras då om affärsmodeller som tillhandahåller en produkts funktioner istället för produkten i sig. De cirkulära affärsmodellerna beskrivs som att de bidrar till minskat resursslöseri genom ökad återanvändning och ökad livslängd för produkter. SKF redogör även för att en större andel intäkter kommer från cirkulära affärsmodeller och att de möjliggör förbättrade ekonomiska resultat genom minskad resursförbrukning samt ökad produktivitet. SKF, som rapporterar mest frekvent kring diverse avgiftsbaserade affärsmodeller, erbjuder drifttid av kullager genom kompletta helhetslösningar. Företaget beskriver exempelvis cirkulära affärsmodeller utifrån att “Investeringar i SKFs AI och RecondOil stödjer det avgiftsbaserade kunderbudandet och också övergången till en hållbar modell baserad på en cirkulär ekonomi” (SKF 2021, s. 29). Även Epiroc och Atlas Copco rapporterar kring cirkulära affärsmodeller, men i mer begränsad omfattning. Epiroc beskriver dock att batterier som en tjänst är en viktig del av verksamhetens bidrag till en cirkulär ekonomi.

Företagens rapportering av temat cirkulära aktiviteter sker främst kring aktiviteten “reducera”, se diagram 4.2. Utifrån “reducera” rapporteras det om produktdesign och produktutveckling för att möjliggöra en mer resurseffektiv produktion för företagens kunder. Mål med produktutvecklingen beskrivs vara ökad energieffektivitet och minskad bränsleförbrukning i produktion samt ökad återvinningspotential för produkter. Atlas Copco, som rapporterar mest frekvent kring “reducera” beskriver att nya utvecklingsprojekt för produkter utgår ifrån ett livscykelperspektiv med en bedömning av produkters påverkan i hela livscykeln. Företaget skriver att en del av livscykelperspektivet är tillämpning av modulär design vid utveckling av

produkter för att öka produktens livslängd samt reducera avfall. Energieffektivitet och reducerade utsläpp från produktion rapporteras dock mest frekvent som skäl för produktutveckling av företaget. Även SKF och Epiroc redogör för resurseffektiv produktutveckling utifrån ett livscykelperspektiv. Epiroc beskriver hur batteridrivna produkter och förbättrad batteriteknik kan bidra till reducerade utsläpp och ökad återanvändning av batterier. Företagen rapporterar även att samtliga delar av värdekedjan tas i beaktande vid åtgärder för minskad energiförbrukning och reducerade utsläpp.

Diagram 4.2 Rapportering kring cirkulär ekonomi i maskinindustrin

Övriga cirkulära aktiviteter som rapporteras frekvent är “reparera”, “återvinna” och “renovera”. Reparationer och tillgång till reservdelar beskrivs vara centrala delar i företagens serviceerbjudanden med syftet att förlänga produkters livslängd och bidra till ökad cirkularitet. Epiroc rapporterar kring hur reparationer och byte av reservdelar bidrar till ökad produktivitet samt förlänger utrustningens livslängd, vilket skall bidra till ökad hållbarhet för kunder. Rapportering kring aktiviteten “renovera” sker främst av SKF där de beskriver rekonditionering av kullager som en central del av deras serviceerbjudande för ökad cirkularitet och minskad materialanvändning. Av de tre företagen rapporterar Atlas Copco mest frekvent kring återanvändning av produkter. De beskriver exempelvis att produkter renoveras för att sedan kunna säljas vidare som begagnade produkter. Samtliga företag rapporterar om olika åtgärder för ökad återvinning i sina verksamheter. Både SKF och Epiroc redogör för att en ökad andel av de råmaterial som används i verksamheterna består av återvunna material. Vidare beskrivs initiativ

med externa verksamheter för att biprodukter från produktion skall kunna användas i tillverkning av nya material eller produkter i andra företag.

4.3 Elektronikindustrin

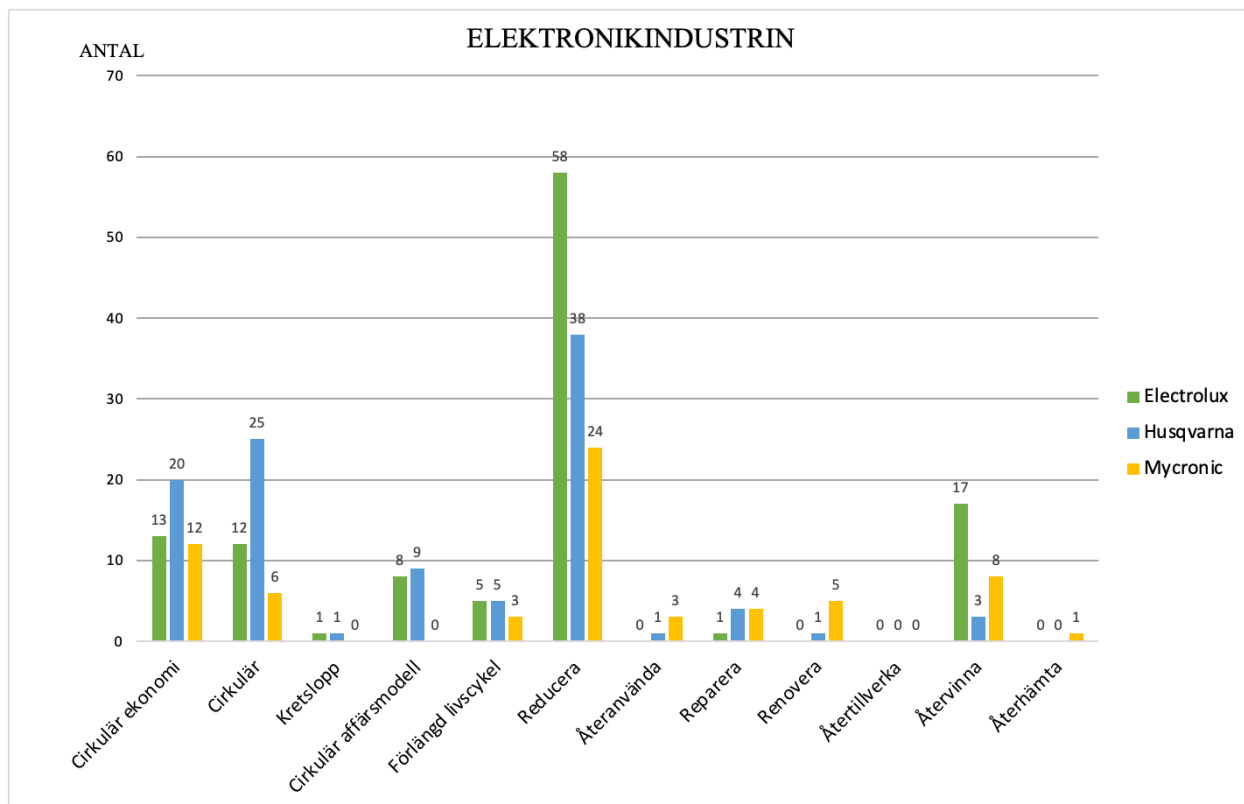
Rapporteringen kring temat cirkulär ekonomi i årsredovisningarna från Electrolux, Husqvarna och Mycronic hänvisar uttryckligen till den cirkulära ekonomin och övergången till en mer resurssmart ekonomi. Av de tre företagen rapporterar Husqvarna mest frekvent kring den cirkulära ekonomin, se diagram 4.3. Detta görs genom explicita hänvisningar och diskussioner kring cirkularitet i verksamheten, exempelvis genom beskrivningar som "En cirkulär metod skapar lösningar för att förlänga produkternas livslängd genom återanvändning, återförsäljning, reparation och förenklad återvinning med mindre avfall" (Husqvarna Group 2021, s. 25). Den cirkulära ekonomin diskuteras utifrån ett värdekedjeperspektiv och produktinnovation beskrivs utifrån ett livscykelerspektiv. Även Electrolux och Mycronic diskuterar den cirkulära ekonomin utifrån ett värdekedjeperspektiv. Electrolux beskriver hur de arbetar proaktivt med samtliga delar av värdekedjan för att öka cirkulariteten i deras affär och nå målsättningen att göra företaget cirkulärt.

Företagens rapportering kring cirkularitet behandlar främst en ökad andel förnybara energikällor i verksamheten. Ökad cirkularitet beskrivs även utifrån produktinnovation som skall öka återanvändning och återvinning av produkter. Husqvarna redogör dessutom för hur de strävar efter ökad cirkularitet genom att erbjuda batteridrivna produkter.

Vidare rapporterar Husqvarna och Electrolux om cirkulära affärsmodeller i sina årsredovisningar, till skillnad från Mycronic. Företagen rapporterar främst kring att de utforskar möjligheter och bedriver projekt för cirkulära affärsmodeller. Husqvarna redogör för kommande introduktioner av prenumerationer för robotgräsklippare samt trädgårdsverktyg, som en del av företagets hållbarhetsagenda och en övergång till en delningsekonomi. Även Electrolux beskriver projekt för prenumerationstjänster av deras produkter.

Sett till rapporteringen av temat cirkulära aktiviteter förekommer aktiviteten "reducera" mest frekvent i företagens årsredovisningar, se diagram 4.3. Av samtliga företag rapporterar Electrolux kring aktiviteten "reducera" i störst utsträckning. Företaget skriver om åtgärder för ökad resurseffektivitet dels i produktionen, dels för produkter. Inom produktion beskrivs resurseffektivitet utifrån ökad energieffektivitet, ökad andel förnybara energikällor samt minskade utsläpp. Företaget redogör dessutom för resurseffektivitet utifrån innovativa produkter som skall leda till minskad energi-, vatten- och materialåtgång. Även Husqvarna rapporterar ett ökat strategiskt fokus kring produktinnovation för en mer cirkulär ekonomi. Innovativ produktdesign beskrivs som att den exempelvis kan minska kundens vatten- och energiåtgång. Företagets batteridrivna produkter rapporteras vidare som en viktig del för reducerade utsläpp. De rapporterar även kring allianser med andra elektronikföretag för att skapa ett gemensamt batterisystem, som kan användas i deras produkter i syfte att minska mängden elavfall. Mycronic skriver om produktinnovation utifrån ett livscykelerspektiv. De beskriver utvecklingsfasen som kritisk för att kunna erbjuda resurseffektiv utrustning. Innovationer som förbrukar färre material och ger ökade möjligheter för nedmontering rapporteras kunna öka återvinningsgraden.

Diagram 4.3 Rapportering kring cirkulär ekonomi i elektronikindustrin

Övriga cirkulära aktiviteter som rapporteras är främst “återvinna” och “reparera”. Företagen beskriver åtgärder för att öka andelen återvunnet material i produkter och förbättra möjligheter till återvinning av deras produkter och komponenter. Electrolux skriver exempelvis om en strävan efter att öka andelen återvunna material i sina produkter samt att upprätta cirkulära affärsmodeller för återvunna material. Företaget beskriver att minskad resursförbrukning genom användning av återvunnet material i produkter kan leda till kostnadsbesparingar. Rapporteringen kring återanvändning och renovering av produkter förekommer i begränsad utsträckning i årsredovisningarna från Mycronic och Husqvarna och inte alls i Electrolux:s årsredovisning. Mycronic beskriver exempelvis hur de “Genom ett ökat fokus på underhåll och uppgradering för att förlänga vår utrustnings livslängd, bidrar vi till ett mer cirkulärt förhållningssätt i elektronikindustrin” (Mycronic 2021, s. 27).

4.4 Stålindustrin

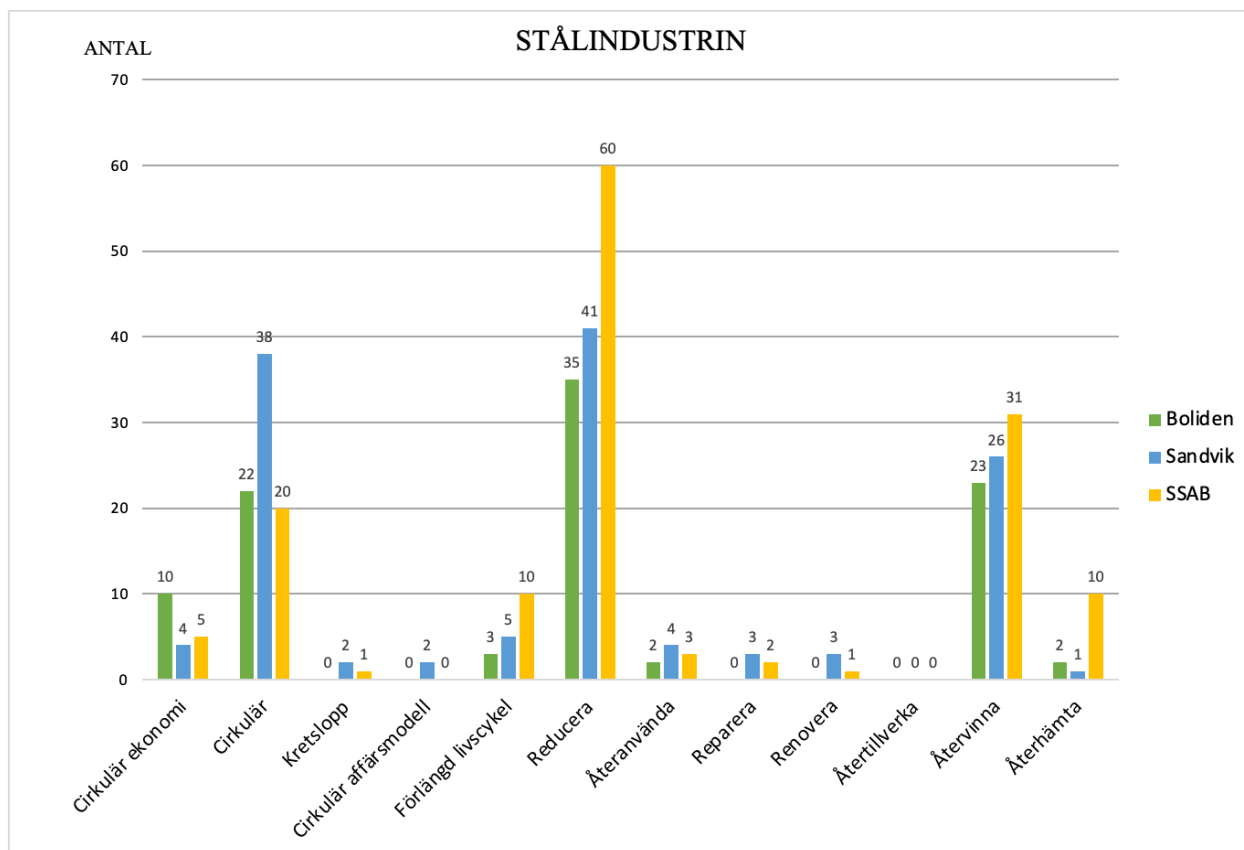
I rapporteringen kring temat cirkulär ekonomi beskriver Boliden, Sandvik och SSAB den cirkulära ekonomin främst utifrån diskussioner kring cirkularitet. Direkta hänvisningar till begreppet cirkulär ekonomi förekommer i årsredovisningarna från Boliden och Sandvik. Företagen beskriver främst cirkulär ekonomi utifrån återvinning och återanvändning av material. Boliden rapporterar exempelvis hur de tar en aktiv del i den cirkulära ekonomin då “Boliden bidrar till en cirkulär ekonomi genom utvinning och återvinning av metaller från koncentrat och sekundära material” (Boliden 2021, s. 34). Sandvik redogör för användning av

återvinningssystem och återköpsprogram för råmaterial i syfte att kunna leda omställningen till ett cirkulärt samhälle. Även SSAB diskuterar den cirkulära ekonomin genom att de använder återvunnet stål för en cirkulär materialanvändning. Samtliga företag rapporterar kring den cirkulära ekonomin utifrån ett livscykelerspektiv där påverkan i hela värdekedjan beaktas.

Företagen rapporterar frekvent kring ökad cirkularitet i verksamheterna, se diagram 4.4. Detta beskrivs utifrån förnybar energiproduktion och ökad energieffektivitet. Det rapporteras även kring utveckling av fossilfria material och mål för fossilfri produktion av exempelvis SSAB. Elektrifiering av utrustning och processer i produktionen beskrivs som åtgärder för en mer fossilfri produktion. Cirkularitet beskrivs dessutom utifrån ökad resurseffektivitet och cirkulär användning av råmaterial där exempelvis Sandvik beskriver att “Vi strävar efter resurseffektivitet i vår egen verksamhet och arbetar för att nå en så hög grad av återvinning som möjligt för att bidra till ett cirkulärt samhälle” (Sandvik 2021, s. 137).

Rapporteringen kring cirkulära affärsmodeller är begränsad. Enbart Sandvik nämner cirkulära affärsmodeller i sin årsredovisning. De rapporterar om hur de skall driva skiftet mot cirkulära affärsmodeller och ökad resurseffektivitet genom att skapa nya kretslopp för sina produkter. De redogör även för projekt för en cirkulär affärsmodell där batterier säljs som en tjänst till deras eldrivna fordon.

Diagram 4.4 Rapportering kring cirkulär ekonomi i stålindustrin

Utifrån temat cirkulära aktiviteter är “reducera” den aktivitet som förekommer mest frekvent i rapporteringen, vilket illustreras i diagram 4.4. Företagen rapporterar i störst utsträckning kring åtgärder och mål relaterade till en mer effektiv användning av resurser och minskade utsläpp i produktionen. Minskade utsläpp i produktionen beskrivs utifrån åtgärder för ökad energieffektivitet och minskad användning av fossila bränslen. Boliden redogör även för hur resurseffektivitet uppnås genom ökad användning av biprodukter från andra verksamheters produktion och att sekundärmaterial blivit en större del av råvaruförsörjningen. Utveckling av nya resurseffektiva produkter beskrivs stundtals utifrån ett livscykelerspektiv. SSAB, som rapporterar mest frekvent kring “reducera”, beskriver exempelvis hur de genom produktutveckling av fossilfritt stål kan bidra till minskade utsläpp i användningsfasen hos kunder. Företaget rapporterar främst kring “reducera” utifrån projekt och åtaganden för en fossilfri produktion och fossilfria produkter. Både Boliden och Sandvik skriver om teknikutveckling och innovativ produktdesign som drivande för deras bidrag till ett mer hållbart samhälle.

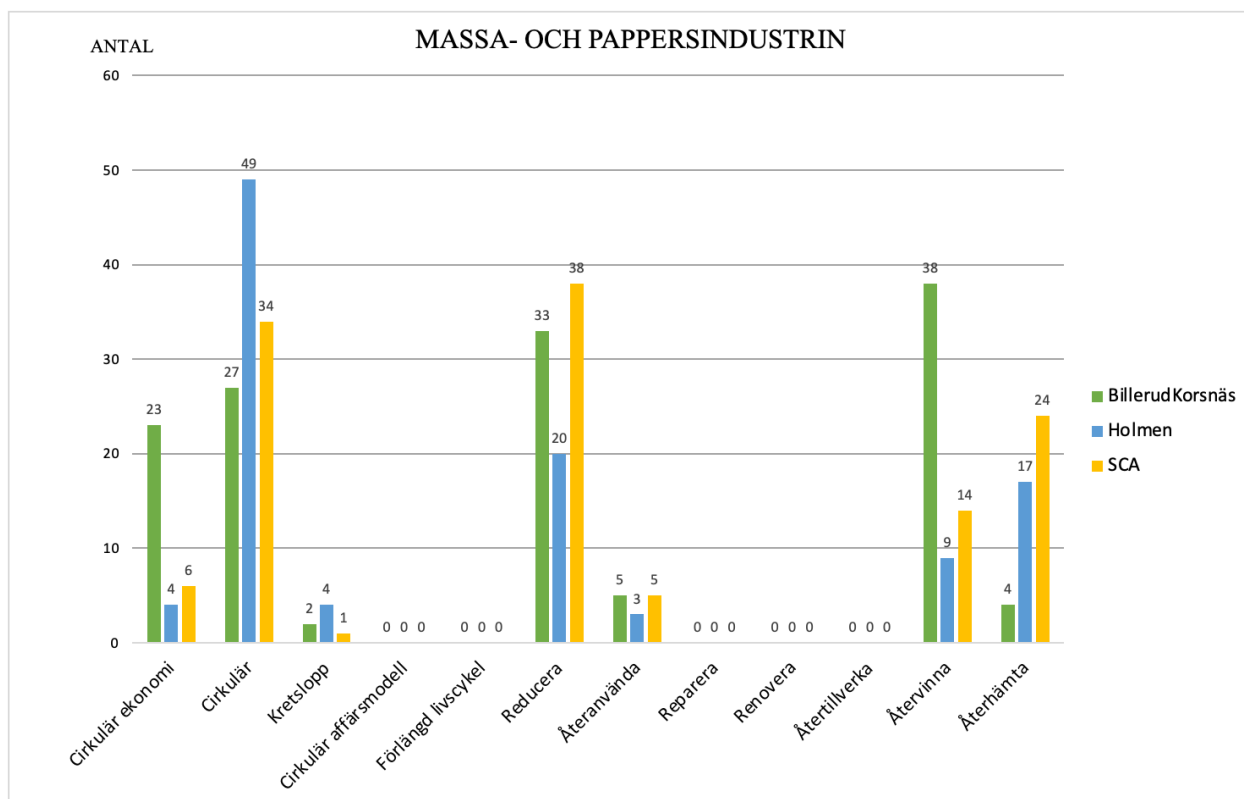
Rapporteringen från företagen behandlar även åtaganden för minskat avfall. “Återvinna” är en av de mest frekvent rapporterade cirkulära aktiviteterna där företagen beskriver hur de genom användning av återvunna material kan minska beroendet av nya material. SSAB beskriver exempelvis hur de kan “Förbättra materialeffektiviteten genom användning av återvunnet stålskrot som ersättning för naturresurser i stålproduktionen” (SSAB 2021, s. 55). De beskriver att material som kan cirkuleras i stålprocessen även leder till kostnadsbesparingar. Boliden redogör för hur återvinning får ökad betydelse för verksamheten när hela livscykeln för material beaktas. Företaget beskriver även hur återvinning inte enbart sker inom verksamheten utan även av biprodukter från andra industrier för att bidra till en cirkulär ekonomi. Övriga cirkulära aktiviteter behandlas inte lika frekvent i rapporteringen av företagen. “Återanvända” rapporteras från SSAB som att de säljer biprodukter, vilka kan användas som insatsvaror i andra företag för att minska användningen av nya resurser. Aktiviteten “återhämta” förekommer även i rapporteringen från SSAB, där de beskriver hur energi återvinns inom verksamheten från biprodukter och råmaterial för minskade utsläpp.

4.5 Massa- och pappersindustrin

Rapporteringen kring temat cirkulär ekonomi i årsredovisningarna från BillerudKorsnäs, Holmen och SCA varierar i omfattning. Direkta hänvisningar till den cirkulära ekonomin sker mest frekvent av BillerudKorsnäs och stundtals av SCA, se diagram 4.5. Rapporteringen från BillerudKorsnäs kring den cirkulära ekonomin sker utifrån ett livscykelerspektiv där de beskriver hur samtliga delar av värdekedjan beaktas vid utformningen av nya förpackningslösningar. Företaget beskriver den cirkulära ekonomin som central för omställningen av industrin och drivande för deras hållbarhetsagenda. BillerudKorsnäs skriver exempelvis hur “Det finns stor potential i användningen av våra material för att samhället ska lyckas ställa om till en cirkulär ekonomi och ersätta plast och andra fossila material” (BillerudKorsnäs 2021, s. 32). Även SCA och Holmen diskuterar hur de beaktar samtliga delar av värdekedjan för ökat resursutnyttjande. Ökat resursutnyttjande rapporteras utifrån att material återvinns och biprodukter från produktion utnyttjas i tillverkning av nya material, både inom och utanför verksamheterna.

Företagen rapporterar även frekvent kring cirkularitet i sina årsredovisningar. Detta sker främst utifrån rapportering av åtaganden för ökad användning av förnybara produkter, förnybar energi samt elektrifiering av produktionsprocesser. Cirkularitet beskrivs även utifrån att råvaror utnyttjas maximalt i cirkulära produktionsprocesser. Detta sker genom att råvaror inte enbart används i tillverkning av produkter utan även för exempelvis bibränslen. Holmen rapporterar frekvent kring cirkulära processer och beskriver sin affärsmodell som cirkulär, eftersom “När livscykeln närmar sig slutet kan produkterna återvinnas och återuppstå i ny form, eller göra nytta som bibränsle” (Holmen 2021, s. 26). Inga diskussioner kring tjänstebaserade cirkulära affärsmodeller förekommer i rapporteringen från företagen.

Diagram 4.5 Rapportering kring cirkulär ekonomi i massa- och pappersindustrin

När företagen redogör för temat cirkulära aktiviteter behandlas liknande cirkulära aktiviteter. Det rapporteras mest frekvent kring “reducera”, “återvinna” och “återhämta”, se diagram 4.5. Holmen och SCA rapporterar mer frekvent kring “reducera” än övriga aktiviteter. Samtliga företag rapporterar kring “reducera” utifrån ökad resurseffektivitet och minskad användning av fossila produkter i verksamheten. Åtgärder för att öka energieffektiviteten i produktionsprocesser och minska utsläppen i värdekedjan behandlas också, men inte i lika stor utsträckning som förnybara förpackningar. Innovativ produktdesign beskrivs som central för ökad cirkularitet och utvecklandet av förnybara förpackningar. SCA beskriver exempelvis att deras produkter skall designas för att kunna återanvändas eller återvinnas i syfte att bidra till en cirkulär ekonomi. Även BillerudKorsnäs skriver om hur de arbetar för ett cirkulärt samhälle genom förpackningslösningar som är förnybara och återvinningsbara. Företagen redogör för hur förnybara förpackningslösningar kan reducera användningen av engångsartiklar och ersätta

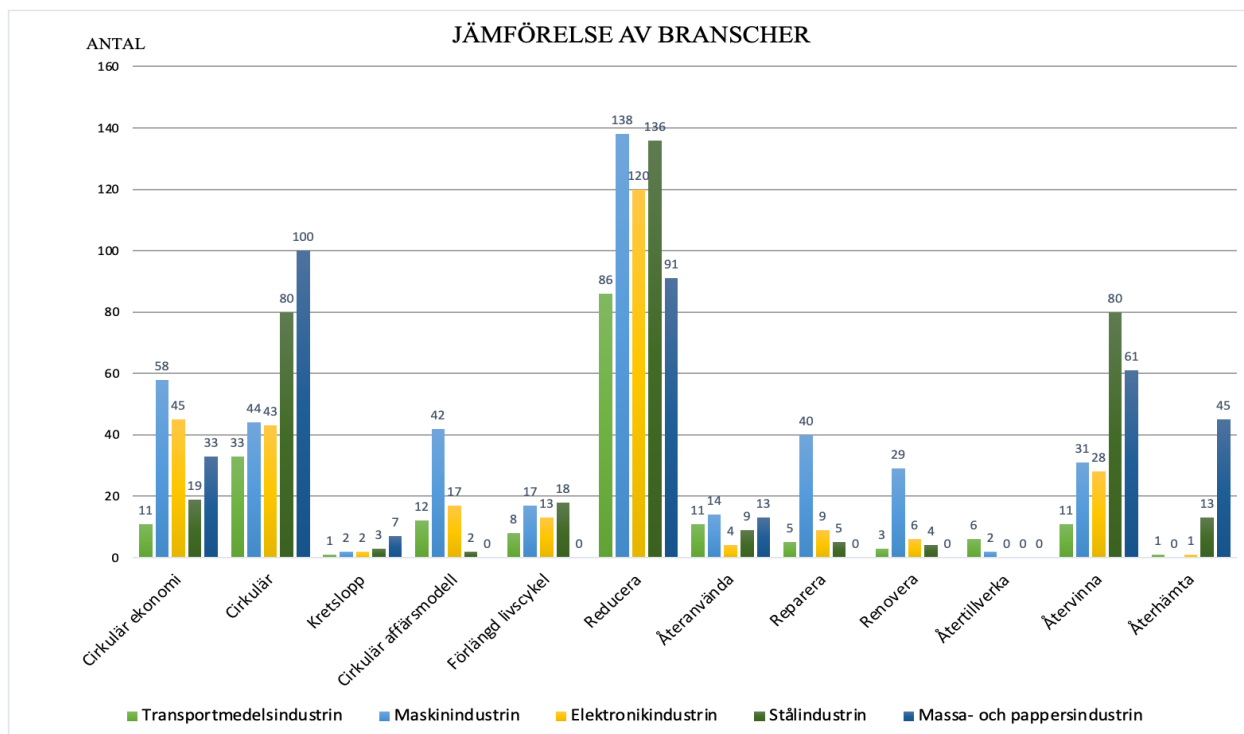
alternativa produkter baserade på fossila material. Förutom minskad resursförbrukning rapporterar BillerudKorsnäs även hur “Förmågan att utveckla kommersiellt gångbara klimatsmarta och cirkulära förpackningslösningar [sic] kommer att utgöra en avgörande långsiktig konkurrensfördel i branschen” (BillerudKorsnäs 2021, s. 10).

Rapporteringen kring aktiviteterna “återvinna” och “återhämta” varierar i frekvens mellan företagen. BillerudKorsnäs rapporterar mest frekvent kring återvinning. Återvinning av material och minskat avfall beskrivs dock som viktigt för ökad cirkularitet av samtliga företag. Även flera mål och åtgärder för minskad mängd avfall rapporteras. Rapporteringen kring återvinning relaterar dels till återvinningsbara förpackningar, dels till ökad återanvändning av avfall i verksamheterna. Holmen och SCA rapporterar frekvent kring den cirkulära aktiviteten “återhämta”. De redogör för hur biprodukter och restströmmar från produktion används för energiproduktion och framställning av biodrivmedel. Detta beskrivs som ett exempel på åtgärder som vidtas för maximalt resursutnyttjande. De cirkulära aktiviteterna “reparera”, “renovera” och “återtillverka” kan inte identifieras i någon av årsredovisningarna.

4.6 Jämförelse av branschernas rapportering kring cirkulär ekonomi

Vid jämförelse av rapporteringen kring cirkulär ekonomi mellan branscher återspeglas de tidigare identifierade mönstren i respektive bransch. Samtliga branscher rapporterar kring och diskuterar den cirkulära ekonomin och cirkularitet. Diskussioner kring kretslopp och cirkulära affärsmodeller är mer begränsade i rapporteringen i de olika branscherna. Rapportering kring cirkulära affärsmodeller förekommer främst inom maskinindustrin, elektronikindustrin och transportmedelsindustrin.

Diagram 4.6 Jämförelse av branschernas rapportering kring cirkulär ekonomi

Övergripande redogör branscherna för liknande cirkulära aktiviteter, vilket illustreras i diagram 4.6. Rapporteringen kring cirkulära aktiviteter sker i störst utsträckning av aktiviteterna “reducera” och “återvinna” i de flesta branscher. Utmärkande för maskinindustrin är att företagen i denna bransch rapporterar mer frekvent kring aktiviteten “reparera” än “återvinna”, i jämförelse med andra branscher. Övriga cirkulära aktiviteter såsom “återanvända”, “reparera”, “renovera” och “återtillverka” redogörs det för i mer begränsad utsträckning i de flesta branscher. Maskinindustrin rapporterar dock mer frekvent kring reparationer och renovering av produkter än övriga branscher.

Vidare varierar det mellan branscherna i hur frekvent de cirkulära aktiviteterna “återvinna” och “återhämta” rapporteras. Detta syns exempelvis i hur stålindustrin samt massa- och pappersindustrin rapporterar mest frekvent kring aktiviteten “återvinna” av samtliga branscher. Det bör dock beaktas att transportmedelsindustrin innefattar två företag och övriga branscher tre, men i jämförelse med elektronikindustrin och maskinindustrin rapporterar stålindustrin samt massa- och pappersindustrin fortfarande mer frekvent kring återvinning. Utmärkande för företagen inom massa- och pappersindustrin är dessutom att de rapporterar mer frekvent kring aktiviteten “återhämta” än övriga företag.

5. Analys och diskussion

I detta kapitel presenteras en analys av det empiriska materialet utifrån referensramen. Inledningsvis presenteras analysen av företagets rapportering kring cirkulär ekonomi och de mönster som har identifierats i rapporteringen. Slutligen analyseras rapporteringen för att försöka identifiera möjliga faktorer bakom dess utformning.

5.1 Rapportering kring cirkulär ekonomi

Utifrån den rapportering som sker kring cirkulär ekonomi i företagets årsredovisningar kan flera likheter identifieras både inom och mellan branscher. Den cirkulära ekonomin rapporteras främst utifrån diskussioner kring cirkularitet och cirkulära aktiviteter. Uttryckliga hänvisningar till den cirkulära ekonomin förekommer i rapporteringen, men är mer begränsad och varierar dessutom i omfattning mellan företag. Att företag frekvent rapporterar kring den cirkulära ekonomin utifrån cirkulära aktiviteter, där uttryckliga hänvisningar till den cirkulära ekonomin är begränsade är även något som Stewart och Niero (2018) funnit vid analys av företags rapportering inom detaljhandeln. Utifrån de sätt den cirkulära ekonomin beskrivs i företagets årsredovisningar kan flera likheter identifieras med den definition av cirkulär ekonomi, som presenterats av Ellen MacArthur Foundation (2012). Detta eftersom företagen fokuserar på innovativ produktdesign, resurseffektivitet samt förnybara energikällor i rapporteringen. Cirkulära affärsmodeller behandlas främst inom transportmedelsindustrin, maskinindustrin samt elektronikindustrin, där företagen beskriver hur kunder erbjuds möjlighet att använda en produkt istället för att äga produkten.

Vidare rapporterar företagen kring den cirkulära ekonomin utifrån liknande cirkulära aktiviteter. Rapporteringen kretsar även kring ett begränsat antal cirkulära aktiviteter i de olika branscherna. Den mest frekvent rapporterade cirkulära aktiviteten i merparten av företagets årsredovisningar är "reducera". Att företags rapportering kring cirkulär ekonomi frekvent behandlar den cirkulära aktiviteten "reducera" överensstämmer med vad Dagilienne m.fl. (2020) funnit vid sin analys av årsredovisningar från tillverkande företag i Europa. Även sätten företagen beskrev aktiviteten "reducera" på i deras analys, sammanfaller med hur de flesta företag i denna analys beskrivit aktiviteten. Detta utifrån hur företagen ofta rapporterar "reducera" genom åtgärder för energieffektivitet, minskade utsläpp och minskad materialåtgång.

Den cirkulära aktivitet som rapporteras näst mest frekvent av de flesta företag är "återvinna". Vissa undantag kan identifieras inom exempelvis maskinindustrin samt massa- och pappersindustrin. Övriga cirkulära aktiviteter såsom "återanvända", "reparera", "renovera" och "återtillverka" tenderar att vara underrepresenterade i företagets redovisning. Att övriga cirkulära aktiviteter kan vara underrepresenterade i rapporteringen är även något som Stewart och Niero (2018) samt Dagilienne m.fl. (2020) funnit i sina analyser av företags rapportering kring cirkulär ekonomi.

Ett fåtal av företagen rapporterar de cirkulära aktiviteterna "reducera" och "återvinna" utifrån ett systemperspektiv. Företagen rapporterar kring hur de i samverkan med andra företag utnyttjar de biprodukter som uppstår i produktionen. Dessa typer av beskrivningar överensstämmer med vad

Ghisellini m.fl. (2016) beskriver som industriell symbios på en mesonivå. De beskrivningar som förekommer mest frekvent utgår dock ifrån vad Ghisellini m.fl. (2016) beskriver som en mikronivå, detta eftersom företagen frekvent rapporterar kring anpassningar av produkter och mer cirkulära produktionssystem. Att företags rapportering kring cirkulär ekonomi sällan beskrivs utifrån ett systemperspektiv har även belysts av Stewart och Niero (2018).

Företagens rapportering kring hur de agerar för en cirkulär ekonomi skiljer sig delvis från vad som beskrivs vara centrala aspekter för en cirkulär ekonomi. Detta syns exempelvis i hur ett begränsat antal cirkulära aktiviteter rapporteras. De cirkulära aktiviteter som rapporteras mest frekvent av företagen tenderar även att vara de mest respektive minst eftersträvansvärda aktiviteterna i en cirkulär ekonomi. Detta enligt den hierarki som etablerats där "reducera" beskrivs som mer cirkulär än "återvinna" och därmed som mer eftersträvansvärd, enligt Kirchherr m.fl. (2017). Även andra aspekter som beskrivs som centrala för en cirkulär ekonomi såsom skapandet av kretslopp genom återanvändning av produkter är ofta underrepresenterade i rapporteringen. Detta kan indikera att det finns skillnader i hur företag uppfattar och därmed implementerar cirkulära modeller och hur den cirkulära ekonomin conceptualiseras av andra aktörer. Stewart och Niero (2018) har påpekat att spridda uppfattningar kan påverka rapporteringens utformning och eventuellt dess användbarhet för externa intressenter vid utvärdering av cirkulära modeller.

5.2 Möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning

Övergripande redovisar de företag som analyserats liknande uppgifter kring den cirkulära ekonomin, både inom och mellan branscher. En möjlig faktor bakom rapporteringens utformning skulle kunna vara det Michelin m.fl. (2016) beskriver som institutionell legitimitet. Detta eftersom institutionell legitimitet uppnås genom att företag anpassar sig efter liknande sociala institutioner. Att företagen rapporterar kring liknande cirkulära aktiviteter såsom "reducera" och "återvinna" kan indikera att de ofta anpassar sig efter de regler, normer och rutiner som anses legitima i samhället.

Inom tillverkningsindustrin skulle en strävan efter institutionell legitimitet kunna leda till att företagen tillämpar liknande processer samt rutiner vid rapporteringen av cirkulär ekonomi. Det DiMaggio och Powell (1983) benämner härmande isomorfism skulle kunna vara en bidragande faktor till de mönster som identifierats både inom och mellan branscher. Ett utmärkande drag för de företag som analyserats inom tillverkningsindustrin är att de mycket frekvent rapporterar kring den cirkulära aktiviteten "reducera". Aktiviteten beskrivs även på liknande sätt av företagen. Detta görs utifrån beskrivningar kring innovativ produktdesign, energieffektivitet, minskad materialåtgång och minskade utsläpp. SCA beskriver exempelvis hur de genom innovativ produktdesign skall kunna framställa förnybara förpackningslösningar och SSAB beskriver hur de genom innovativ produktdesign skall kunna framställa fossilfritt stål. Enligt DiMaggio och Powell (1983) kan en upplevd osäkerhet kring hur nya koncept skall förstås och implementeras leda till att företag härmar varandra. Då den cirkulära ekonomin nyligen blivit allt mer etablerad bland företag och i samhället kan det bidra till en viss osäkerhet kring hur konceptet skall förstås, implementeras och reflekteras i rapporteringen. Detta kan leda till att företagen härmar varandra vid utformningen av rapporteringen kring cirkulär ekonomi och att de

därmed beskriver liknande cirkulära aktiviteter. Dagiliene m.fl. (2020) har vidare funnit att företag uppnår institutionell legitimitet genom att återge etablerad praxis i branschen vid utformning av hållbarhetsrapportering kring cirkulär ekonomi.

Rapporteringens utformning skulle även kunna förstås utifrån en strävan efter vad Michelin m.fl. (2016) benämner organisatorisk legitimitet. För att uppnå organisatorisk legitimitet behöver företag enligt Michelin m.fl. (2016) hantera intressenters motstridiga krav. Rapporteringen från företagen avser både konkreta åtgärder, men även mål och ambitioner relaterade till den cirkulära ekonomin. Ett mönster som kan identifieras i företagens rapportering är att de rapporterar frekvent kring cirkularitet samtidigt som endast ett fåtal cirkulära aktiviteter rapporteras. Den, i detta avseende, begränsade rapporteringen kring cirkulär ekonomi kan indikera att hållbarhetsrapporteringen utformats delvis för att möta nya krav från externa intressenter. När allt fler externa intressenter vill skapa sig en uppfattning om hur den cirkulära ekonomin verkställs i företags verksamheter, kan det enligt Stewart och Niero (2018) finnas en risk att cirkulär ekonomi inkluderas i rapporteringen för att möta intressenters förväntningar utan att den förankras i lika stor utsträckning i verksamheten.

För att hantera motstridiga krav från externa intressenter kan en frikoppling av företagens rapportering och agerande vara nödvändig, enligt Michelin m.fl. (2016) samt Cho m.fl. (2015). Externa intressenters motstridiga krav kan ta sig uttryck genom det Cho m.fl. (2015) benämner organisatoriska fasader. Det förekommer passager i rapporteringen, som skulle kunna vara reflektioner av organisatoriska fasader. Det Cho m.fl. (2015) beskriver som en rationell fasad i rapporteringen kan identifieras i hur företagen beskriver den cirkulära ekonomin utifrån rationellt beslutsfattande och agerande. Ekonomiska aspekter ligger delvis till grund för företagens rapportering kring den cirkulära ekonomin.

Den rationella fasaden reflekteras exempelvis i hur en del företag relaterar tillämpning av cirkulära affärsmodeller till nya affärsmöjligheter och förbättrad finansiell ställning. Detta kan exempelvis identifieras i rapporteringen från både Volvo och SKF, där tjänstebaserade affärsmodeller beskrivs kunna minska resursslöseriet samtidigt som de beskrivs utgöra affärsmöjligheter och kan förbättra de ekonomiska resultaten. Kostnadsbesparingar genom minskad resursförbrukning är ytterligare en ekonomisk fördel som cirkulär ekonomi rapporteras bidra till enligt SSAB och Electrolux. Ett tredje exempel relaterat till den rationella fasaden återfinns i rapporteringen från BillerudKorsnäs, som beskriver de långsiktiga konkurrensfördelar som kan uppstå i och med omställningen till en cirkulär ekonomi.

Abrahamsson och Baumard (2008) menar att även den progressiva fasaden bygger på rationalitet, men då i förhållande till företags implementering av nya och innovativa processer. Cho m.fl. (2015) framhåller att den progressiva fasaden kan identifieras i företagens rapportering utifrån innovativa tekniska lösningar som bidrar till hållbarhet. Även den progressiva fasaden har identifierats i företagens rapportering kring cirkulär ekonomi. Detta eftersom flera av företagen frekvent rapporterar kring innovation och utveckling av produkter samt processer, som centralt för ökad cirkularitet. Exempelvis rapporterar både Volvo och SKF kring vikten av innovativ produktdesign för en mer cirkulär verksamhet samt förbättrad lönsamhet hos kunder och ett mer konkurrenskraftigt kunderbjudande. Electrolux, SSAB och BillerudKorsnäs rapporterar kring produktinnovation och förbättrade produktionsprocesser för minskade utsläpp samt ökad

återvinning och återanvändning av material. Rapporteringen sker dels kring innovativa produkter som redan utvecklats, dels kring strategier för att utveckla mer cirkulära produkter och produktionsprocesser.

Den ryktesbaserade fasaden baseras enligt Abrahamsson och Baumard (2008) på att företag uppnår organisatorisk legitimitet genom att signalera till externa intressenter att de möter intressenters sociala förväntningar. Cho m.fl. (2015) beskriver att en ryktesbaserad fasad kan ses i hur företag uttrycker värderingar och ambitioner i sina hållbarhetsrapporter. Även denna fasad har identifierats i analysen av företagens årsredovisningar. Fasaden överensstämmer exempelvis med hur Volvo beskriver visioner och ambitioner för skapandet av en cirkulär och hållbar värdekedja. Även SKF rapporterar hur verksamheten har som vision att utgöra en central aktör i övergången till den cirkulära ekonomin. Vidare rapporterar Electrolux om sina ambitioner att göra verksamheten cirkulär. SSAB redogör för sina mål att utveckla fossilfria material och BillerudKorsnäs skriver om sina ambitioner att framställa hållbara förpackningslösningar för en cirkulär ekonomi.

Då det finns indikationer på de olika fasaderna i rapporteringen kring cirkulär ekonomi kan det enligt Cho m.fl. (2015) tyda på att utformningen av företagens frivilliga hållbarhetsrapportering delvis påverkats av intressenters motstridiga krav. De olika fasaderna kan tyda på att det finns delvisa frikopplingar i hur företag agerar för respektive hur de rapporterar kring en cirkulär ekonomi. Enligt Cho m.fl. (2015) kan detta förstås utifrån att företagens handlingsutrymme delvis begränsas av externa intressenters krav och därmed påverkar rapporteringens utformning. Teorin kring organisatoriska fasader ger utrymme för fler faktorer bakom utformningen av företagens rapportering kring cirkulär ekonomi än att enbart uppnå legitimitet i samhället. En delvis frikoppling i rapporteringen kring cirkulär ekonomi kan enligt Cho m.fl. (2018) samt Michelin m.fl. (2016) vara nödvändig och ett sätt för företag att utveckla innovativa lösningar för ett mer hållbart företagande och möjliggöra organisatorisk förändring.

6. Slutsats

I detta kapitel presenteras de viktigaste slutsatserna genom en summering av analysen och diskussionen för att uppnå det syfte och besvara de frågeställningar som presenterats i inledningen av uppsatsen. Slutligen ges förslag till vidare forskning inom området.

6.1 Slutsats

I de studerade företagens årsredovisningar rapporteras den cirkulära ekonomin främst utifrån cirkulära aktiviteter och diskussioner kring cirkularitet. Begreppet cirkulär ekonomi förekommer i begränsad utsträckning i årsredovisningarna. Förekomsten av begreppet varierar vidare i frekvens mellan företagen. När den cirkulära ekonomin diskuteras i företagens årsredovisningar tenderar beskrivningarna att överensstämma med den definition som presenterats av Ellen MacArthur Foundation (2012), då det rapporteras frekvent kring innovativ produktdesign, resurseffektivitet samt förnybara energikällor. Cirkulära affärsmodeller förekommer även i rapporteringen från en del av de studerade företagen.

I företagens rapportering beskrivs liknande cirkulära aktiviteter som vidtas i verksamheterna. I de olika branscherna är rapporteringen dessutom centrerad kring ett begränsat antal cirkulära aktiviteter. Ett av de mest utmärkande mönstren som kunde identifieras var den frekventa rapporteringen av den cirkulära aktiviteten "reducera" i samtliga företags årsredovisningar. Återvinning av material och produkter har även beskrivits i stor utsträckning av företagen som åtgärder för ökad cirkularitet. Diskussioner kring återanvändning, reparationer och renovering av produkter förekommer, men i mer begränsad omfattning. Även diskussioner kring den cirkulära ekonomin utifrån ett systemperspektiv förekommer sällan. En del av dessa mönster stämmer även överens med vad som har identifierats i tidigare forskning kring hur företag rapporterar om den cirkulära ekonomin.

Möjliga faktorer bakom rapporteringens utformning och de mönster som har kunnat identifierats kan dels vara en strävan efter att uppnå olika former av legitimitet i samhället, dels olika begränsningar företag kan uppleva i och med motstridiga krav från intressenter. En strävan hos företag att uppnå institutionell legitimitet genom att återge etablerad praxis i branschen kan vara en möjlig faktor bakom utformningen av hållbarhetsrapporteringen kring cirkulär ekonomi. Detta skulle kunna vara en bidragande faktor till att de flesta företag rapporterar kring liknande åtgärder för ökad cirkularitet i verksamheterna. Även intressenters motstridiga krav kan vara en möjlig faktor bakom rapporteringens utformning. I företagens rapportering finns indikationer på förekomsten av organisatoriska fasader. De kan vara en följd av att företagen upplever sig till viss del begränsade av motstridiga krav från externa intressenter.

6.2 Förslag till vidare forskning

Inledningsvis kan nämnas att det urval av branscher och företag som denna uppsats baseras på är begränsat. Vidare forskning skulle därmed kunna utgå ifrån ett större antal företag inom tillverkningsindustrin i Sverige. Det skulle även kunna vara av intresse att se till andra branscher, än tillverkningsindustrin, som berörs i stor utsträckning av en omställning till en cirkulär ekonomi. Det skulle dessutom kunna vara relevant med en jämförelse mellan

tillverkningsindustrin och andra branscher, förslagsvis detaljhandeln. Detta för att identifiera ifall rapporteringen skiljer väsentligt mellan branscherna eller ifall det finns likheter även mellan branscher som skiljer sig åt i stor utsträckning.

Vidare är uppsatsen begränsad i den mening att den ser till företagens rapportering kring cirkulär ekonomi under enbart ett räkenskapsår. Vidare forskning skulle därför kunna utgå ifrån en longitudinell studie för att försöka identifiera mönster i utvecklingen av företagens rapportering kring cirkulär ekonomi och möjliga faktorer bakom utvecklingen. Utifrån hur denna uppsats är utformad är det inte möjligt att påvisa ett faktiskt samband mellan rapporteringens utformning och de möjliga faktorer som har identifierats kunna påverka rapporteringen. Det skulle därför vara intressant att i vidare forskning använda statistiska metoder för att exempelvis undersöka vilka institutionella faktorer som i störst utsträckning påverkar rapporteringen kring cirkulär ekonomi.

Källförteckning

Abrahamsson, E., & Baumard, P. (2008). What Lies Behind Organizational Facades and How Organizational Facades Lie: An Untold Story of Organizational Decision Making. *The Oxford Handbook of Organizational Decision Making*. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199290468.003.0023

Atlas Copco. (2021). Årsredovisning inkl. hållbarhetsredovisning och rapport om koncernens styrning 2020. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.atlascopcogroup.com/se/investor-relations/financial-reports-presentations/financial-publications?document-library-max=0&document-library-filter=/content/cq:tags/atlas-copco/corporate/asset-properties/year/2020#doclib-filter>

Beck, A., Campbell, D., & Shrives, P. (2010). Content analysis in environmental reporting research: Enrichment and rehearsal of the method in a British–German context. *The British Accounting Review*, 42(3), 207-222. doi: 10.1016/j.bar.2010.05.002

BillerudKorsnäs. (2021). Års- och Hållbarhetsredovisning 2020. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.billerudkorsnas.se/investerare/finansIELla-rapporter>

Bocken, N.M.P., Olivetti, E.A., Cullen, J.M., Potting, J., & Lifset, R. (2017). Taking the Circularity to the Next Level: A Special Issue on the Circular Economy. *Journal of Industrial Ecology*, 21(3), 476-482. doi: 10.1111/jiec.12606

Bolagsverket. (u.å). Hållbarhetsrapport. Hämtad 2021-04-13 från <https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/arsredovisning/delar/hallbarhetsrapport-1.17962>

Boliden. (2021). Bolidens Års- och Hållbarhetsredovisning 2020. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.boliden.com/sv/investerare/rapporter-och-presentationer/arsredovisningar>

Bryman, A., & Bell, E. (2005). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.

Bryman, A., & Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.

Cho, C. H., Laine, M., Roberts, R. W., & Rodrigue, M. (2015). Organized hypocrisy, organizational facades and sustainability reporting. *Accounting, Organizations and Society*, 40, 78-94.

Comas Martí, J. M., & Seifert, R. W. (2013). Assessing the comprehensiveness of supply chain environmental strategies. *Business Strategy and the Environment*. 22(15) 339-356. doi:10.1002/bse.1749

Dagiliene, L., Frenzel, M., Sutiene, K., & Wnuk-Pel, T. (2020). Wise managers think about circular economy, wiser report and analyze it. Research of environmental reporting practices in EU manufacturing companies. *Journal of cleaner production*, 274. doi: 10.1016/j.jclepro.2020.121968

DiMaggio, P.J., & Powell, W.W. (1983). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-160.

Electrolux Group. (2021) *Årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.electroluxgroup.com/sv/arsredovisningar-8533/>

Ellen MacArthur Foundation. (2012). *Towards the Circular Economy Vol. 1: an economic and business rationale for an accelerated transition*. Hämtad 2021-05-10 från <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/towards-the-circular-economy-vol-1-an-economic-and-business-rationale-for-an-accelerated-transition>

Epiroc. (2021). *Års- och hållbarhetsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.epirocgroup.com/se/investors/financial-publications>

Europaparlamentet. (2021). *Hur vill EU uppnå en cirkulär ekonomi senast till år 2050?*. Hämtad 2021-04-09 från <https://www.europarl.europa.eu/news/sv/headlines/society/20210128STO96607/hur-vill-eu-uppna-en-cirkular-ekonomi-senast-till-ar-2050>

Europeiska investeringsbanken. (2020). *The EIB Circular Economy Guide - Supporting the Circular Transition*. Hämtad 2021-03-30 från <https://www.eib.org/en/publications/the-eib-in-the-circular-economy-guide#>

Europeiska kommissionen. (u.å.). *Circular Economy Action Plan*. Hämtad 2021-05-06 från https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_en

Europeiska kommissionen. (u.å.). *Non-financial reporting*. Hämtad 2021-04-13 från https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en

Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken N.M.P., & Hultnik, E.K. (2017). The Circular Economy - A new sustainability paradigm?. *Journal of Cleaner Production*, 143, 757-768. doi: 10.1016/j.jclepro.2016.12.048

Ghisellini, P., Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). A review on the circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems. *Journal of Cleaner Production*, 144, 11-32. doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Guthrie, J. & Abeysekera, I. (2006). Content analysis of social, environmental reporting: what is new? *Journal of HRCA*, 10(2). doi: 10.1108/14013380610703120

Holmen. (2021). *Årsredovisning 2020 med hållbarhetsredovisning*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.holmen.com/sv/investerare/finansiell-information/rapporter-och-presentationer/>

Holmström, C. (2021). Industriproduktionens sammansättning. *Ekonomifakta*. Hämtad 2021-04-09 från https://www.ekonomifakta.se/fakta/ekonomi/produktion-och-investeringar/industriproduktionens-sammansattning/?fbclid=IwAR12ZDv8Ir7A_dhPmlCdDK4tVyOXmbsjqDtO61iwBiFUxaapMtl_sK732VGg

Husqvarna Group. (2021). *Husqvarna Groups årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.husqvarnagroup.com/sv/report/husqvarna-groups-arsredovisning-2020>

Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*, 127, 221-232.

Marton, J., Lundqvist P., & Pettersson A.K. (2020). *IFRS – i teori och praktik*. Sanoma utbildning: Stockholm.

Michelon, G., Pilonato, S., Ricceri, F., & Roberts R.W. (2016). Behind camouflaging: traditional and innovative theoretical perspectives in social and environmental accounting research. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 7(1), 2-25. doi: 10.1108/SAMPJ-12-2015-0121

Mycronic. (2021). *Års- och hållbarhetsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.mycronic.com/sv/investerare/rapporterpresentationer/>

Regeringskansliet. (2020). *Sverige ställer om till en cirkulär ekonomi*. Hämtad 2021-03-26 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/07/sverige-staller-om-till-en-cirkular-ekonomi/>

Reike, D., Vermeulen, W.J.V., & Witjes, S. (2018). The circular economy: New or refurbished as CE 3.0? - Exploring controversies in the conceptualization of the circular economy through a focus on history and resource value retention. *Resources, conservation and recycling*, 135, 246-264. doi: 10.1016/j.resconrec.2017.08.027

Saab. (2021). *Annual report 2020*. Hämtad 2021-04-19 från https://www.saab.com/investors/reports-and-presentations#1948_year_2020

Sandvik. (2021). *Årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.home.sandvik.se/investerare/rapporter-presentationer/arsredovisningar/>

SCA. (2021). *Årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.sca.com/sv/om-oss/Investera/>

- Scarpellini, S., Marín-Vinuesa, L.M., Aranda-Usón, A. & Portillo-Tarragona, P. (2020). Dynamic capabilities and environmental accounting for the circular economy in businesses. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(7), 1129-1158. doi:10.1108/SAMPJ-04-2019-0150
- Sihvonen, S., & Partanen, J. (2017). Eco-design practices with a focus on quantitative environmental targets: An exploratory content analysis within ICT sector. *Journal of cleaner production*, 143, 769-783. doi: 10.1016/j.jclepro.2016.12.047
- SKF. (2021). *SKF Årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://investors.skf.com/sv/report/arsredovisning-2020>
- SSAB. (2021). *Årsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.ssab.se/ssab-koncern/investerare/rapporter-presentationer#sort=%40customorder%20descending>
- Stewart, R., & Niero, M. (2018). Circular economy in corporate sustainability strategies: A review of corporate sustainability reports in the fast-moving consumer goods sector. *Business Strategy and the Environment*. 27(7), 1005-1022. doi:10.1002/bse.2048
- van Buren, N., Demmers, M., van der Heijden, R., & Witlox, F. (2016). Towards a Circular Economy: The Role of Dutch Logistics Industries and Governments. *Sustainability*, 8.
- Volvo Group. (2021) *Års- och hållbarhetsredovisning 2020*. Hämtad 2021-04-19 från <https://www.volvogroup.com/se/news-and-media/events/2021/feb/annual-and-sustainability-report-2020.html>
- Vourvachis, P., & Woodward, T. (2015). Content analysis in social and environmental reporting research: trends and challenges. *Journal of Applied Accounting Research*, 16(2), 166-195. doi: 10.1108/JAAR-04-2013-0027
- Wang, P., Che, F., Fan, S., & Gu, C. (2014). Ownership governance, institutional pressures and circular economy accounting information disclosure. *Chinese Management Studies*, 8(3), 487-501. doi: 10.1108/CMS-10-2013-0192
- Whalen, C. J. & Whalen K. A. (2020). Circular Economy Business Models: A Critical Examination. *Journal of Economic Issues*, 54(3), 628-643. doi: 10.1080/00213624.2020.1778404